

ALEXANDRU LĂPUȘNEANU

2282

[PROLOG]

Versiunea A

[BOIERI DE LA CURTE]

— Vere, ce mai e cu Gruie¹?

1070

— Pe cit știu e la Hotin,

Turcii l-au închis acolo pe cuvînt că e hain.

Cum află că² Vodă lasă turci să apere cetatea

Și că numai pentru oameni, să le facă direptate,

5 Lasă pîrcălab acolo ... Gruie și-a ieșit din minți.

De-avea Gruie vre o teamă era să nu moară-n pat.

1090

dracu-i iese înainte cu colaci!

„Eh, mă duc să scap Hotinul, șaptezeci de mii de draci!”

„O săgeata drept în coastă, ce mai leac și ce mai vraci,

Cum te duc atunci de-a dura șaptezeci de mii de draci.”

Ridică un pumn de oameni înarmați pînă în dinți

1070

10 Și se duse drept la turcul ... „Cine te-a trimis aice,

Turcule?” Zîmbește turcul ... „Donul vostru, măi voinice!”

„Domnul?”³ zice Gruie rece ... „Cine-i ăla ... care Domn ...

Domnii legiuîți ai țării dorm în vecinicul lor somn ...

Pe mormintele lor⁴ sure, în locașu-ntunecos,

15 Noi boierii-am ales Vodă în Moldova pe Hristos.

Pîrcălabi sîntem cu toții și ostași ai lui Isus

Și un pîrcălab mai mare peste noi dacă am pus

N-are drept să dea din țară loc măcar [de] două palme⁵...

Și astfel, din vorbă-n vorbă, au ajuns pîn' la sudalme

20 Și la ceartă, la bătaie, începură să se bată,

Nu rămase l-ai lui Gruie nici o singură săgeată.

Apoi se luptar[ă]-n săbii, toți căzură⁶ pîn' la unul...

Prins a fost la urma urmei numai Gruîstea, nebunul...

— Ce-au făcut turcii cu dînsul?⁷...

1080

— Știu eu vere?⁸... Se socoate

1. inițial Ce s-a întîmplat cu Gruie? 2. modificat din cumcă 3. după Zise dînsul șters 4. inițial Pe mormintul lui 5. inițial N-are el dreptul să deie-n Moldova două pietre 6. toți căzură deasupra lui și muriră șters

- 25 Că de viața-i să s-atingă, după lege, nu se poate,
Numai Vodă e stăpinul pe viață și pe moarte.
S-auzea că Lăpușneanul a trimis la turci o carte
Ca să-i deie drumul turcii... Lor le place viteaz bun,
I-ar da drumu-n dragă voie, oricît fie de nebun ⁷...
- 30 — Ce-ntrebați la deal la vale, verișcani, ce e cu Gruie,
Între voi ⁸ nu este nimeni care poate să v-o spuie?
Și de bietul om vă place să mai faceți încă glume!
E aici, e mort sărmanul, e pe ceealaltă lume...
Mort cum mor la noi vitejii, fără drept și judecată!
- 113v 35 Ei, erau mai bune vremuri, în Moldova, altădată.
— Astăzi este Lăpușneanu, turel șade la Hotin,
Iar[ă] cine se ridică împotrivă... e hain...
— Da, hain ca bietul Gruie... Cel viteaz e azi mișel ⁹...
Arbore, să nu-ți uiti vorba... Dar ce s-a-ntîmplat cu el?
- 108v — Dar de ce? Dar cum?
— Cuni, Doamne, nu i-a dat atît de furcă ¹⁰
Cu împărăția? Vodă a simțit cumcă-l încurcă...
- 113v 40 — Ei, ce s-a-ntîmplat? Ce dară? Ne dădea mereu de furcă ¹¹
Cu Împărăția... Vodă a simțit cumcă-l încurcă ...
109r — Vodă-l măgulea odată...
- Da, dar nu-i dădea avere,
Se temea că dacă Gruie o să prinză la putere
O să-ntoarcă lumea așta într-o zi cu sușu-n jos,
- 45 Nu degeaba își zisese ¹²: pîrcălab al lui Hristos ...
- Nu mai rîdeți ... multă apă va mai trece peste Prut
Pin-om mai avea pe unul cum pe dinsul l-am avut.
- S-au aflat un ban la dinsul, ban bătut cu chip și an ¹³...
Jesus Christus Rex Moldaviae era scris pe acel ban ...
- 109v 50 — Ce ciudat!
— Ciudat măi vere și nu prea ... Eu știu din gura
Unui moș ... nu prea de-a ¹⁴ dreptul ... cam pe-neunjur... Legătura
De la Putna între dinșii tot a fost ea ce a fost ...
- Fost-o fi, nu zic, dar una știu ... n-avut-a nici un rost ¹⁵...
Trebuie să ne deprindem și cu turel pe toți vecii
- 55 Cum s-au dat [pe] brazdă astăzi pin' și frații noștri, grecii,
Ce au multă-îvătătură ... alt neam, nu ca moldovenii ...
- Ba să mă ferească sfîntul ca să fim ca ei ... Viclenii
Sînt a turcilor iscoade, vînzători de țări și neamuri.
- 110v — Alelei, Moldovo dragă, darea turelui e grea,
60 Trebuia s-aduc pe grecul ca să știe cum s-o ia ¹⁶.
Un viclean trebuie-acuma ... Moldoveanul este prost,
Ce mi-e * dacă-avu sub Ștefan și în vremea care-a fost
Te miri ce și mai nimica ... și, făcînd din tei curmei,
O ducea pe azi pe mine țara cu nevoia ei ...

7. inițial Și <-l> îl lăs[ară] apoi L-ar lăsa în dragă voie chiar să fie și nebun ... 8. inițial Între toți 9. al doilea hemistih inițial Dar ce se-ntîmplă cu el? reluat un vers mai jos 10. încercările de modificare a sfîrșitului de vers sînt indescifrabile 11. inițial Ce dădea și el de furcă 12. inițial C-avea datina să-și zică 13. inițial Și acum, cînd îl scăldară apoi Și pe pieptul lui aflară, cum aud, un <bătu[t]> ban bătut apoi Și la piept un ban i-aflară, ban bătut avînd și an 14. după dep[arte] apoi depar[te] șters 15. inițial Fost-o fi, nu zic, știu una ... n-a avut nici pic de rost; după remaniere poetul a lăsat n-a avut dintr-o inadvertență metrică pe care am corectat-o în n-avut-a 16. inițial

Ei, Moldovo! darea-i grea ...

A trebuit s-aduc capra ca să știe cum s-o ia.

- 65 Azi? Azi nu-i vremea aceea, ne-am deschis la cap și noi,
Astăzi ne-mbrăcăm mai altfel, mai podoabă, mai fărăi.
Am lăsat Suceava veche¹⁷... sus în ziduri crească spin,
Mutînd scaunul aice¹⁸, mai în vale, la străin.
Lumea merge înainte ... Trebuit-au oare noi
- 70 În prostia cea străveche să rămînem înapoi?...
Nu, în loc de vechi ceasloave și de basme slavonești
Mai aducem cîte-o carte din istoriile grecești¹⁹
Care-nvăță pe muiere să înșele pe bărbat
Toemai cînd îl cheamă țara la hotarul depărtat.
- 75 Încît dacă moare, bietul, cum se-ntîmplă multe ori,
El mai lasă pe deasupra încă un moștenitor
Fără știrea lui²⁰...
- Decît greci în țara asta ... Zău mai bine Lăpușneanu.
- Cum să nu fi fost vremi bune? Doamne, îmi aduc aminte
- 80 Ce mai vremi, vremi mari, avurăm * noi și țara mai-nainte!
Mohamed stîrnise noartea cea stăpîină peste stepe
Ș-au dat gînd de biruință mulgătorilor de iepe.
Peste mări de mulți plutite, peste țări înfloritoare
Aruncase lacom, mîndru, ochii Asiei tartare.
- 85 Împăcînd cu gînd de pradă ale tribunilor certuri
Răsărit-au dintre ele, soare roșu din deșerturi,
Pe cetățile-n ruine, pe noroadale strivite,
Peste frunți încoronate au trecut a lui copite,
Au făcut o-mpărăție peticită din bucăți
- 90 Pe trei mări domnînd păgînul și trei sute de cetăți.
Căci ardeau cetăți și ziduri și corăbiile-n porturi
Cînd venea, din loc mutîndu-și tot imperiul lui [de] corturi²¹,
Ca să-nfig-asupra lumii semiluna nouăi legi²²
Au surpat două imperii și pe paisprezece regi,
- 95 Peste Asia și-Europa au întins deodată lanțul
Și ce zi înfricoșată [cînd] au fost luînd Bizanțul!²³
Peste crucile-nclinate suna jalnic glasul cobii
Și pe uliți grămădite stăteau roabile și robii.
Stăteau legați împreună, ici ostași legați de clerici,
- 100 Țipetele de muiere răsănat-au din biserici
Cu strigări de bucurie... oardele cele barbare
Înadins făcură nunta lor păgînă în altare;
Urlete de biruință mestecate cu lung vaier
Cu-ale clopotelor glasuri se amestecau în aer.
- 105 Numai turnurile nalte ș-ale zidurilor crește
Stăteau marturele mute peste spaimale aceste;
Clocotea întreg orașul prins de spasmele pierzării
Și prin Țipetul mulțimii urlau valurile mării ...

se băgau ca dracul!

Cine li s-a pus în cale, Ștefan Vodă, el săracul!

Dar aicea la Moldova dete turcul peste dracul ...

Cine i-a ieșit în cale? Ștefan Vodă ... el săracul.

17. inițial Am lăsat Suceava, să mai crească și 18. inițial S-au mutat aici 19. inițial din cetățile grecești

20. ultimele trei versuri inițial

Încît dacă moare-acolo, cum se-ntîmplă multe ori

Bietul lasă pe averea încă un moștenitor

Pe deasupra ... peste fiii acei drepti și legiuîți

21. inițial Cînd <mișca> muta din loc în loc în lume tot imperiul lui [de] corturi 22. inițial noua [lege-a Semilunei]

23. inițial Căci ce zi înfricoșată fu cînd au luat Bizanțul!

— Dar cînd năvăli-n Moldova²⁴ au găsit și el pe dracul.
110 Cine i se puse-n cale?... Ștefan Vodă, el săracul ...

— Ei ! nu-mi mai aduc aminte ... Ce-au trecut azi nu mai este,²⁵
Vremea care-o apucărăm noi e pentru noi poveste²⁶.

[P R O L O G]

Versiunea B

2254

[P E R S O A N E L E]

203r

ALEXANDRU LĂPUȘNEANU
VÂSCAN MOVILĂ
IOSIF VEVERIȚĂ
[JURJ HRÎBOR]
MOȚOC

IOAN
visternic
BOGDANA
CRACALE CAPOTESCUL
uricar

[VEVERIȚĂ, MOVILĂ, CRACALE, JURJ HRÎBOR]

VEVERIȚĂ

Vere, ce mai e cu Gruie?

MOVILĂ

Pe cit știu e la Hotin ;

Turci-l țin închis acolo pe cuvînt că e hain.

Cum au auzit că turcii de acum păzesc cetatea

Și că²⁷ numai pentru oameni, să le ție dreptatea,

5 E un pîrcălab acolo ... Gruie și-a ieșit din minți ...

Ridicînd un pumn de oameni înarmați pînă în dinți,

El se duse drept la pașă ... „Cine te-a trimis aice,

Pașo?” Turcu-atuncea ride : „Domnu[l] vostru, măi voinice !”

„Domnul?” — zise Gruie — [Domnul?] Cine-i ăla? Care Domn?

10 Domnii legiuîți ai țării dorm de vecin[ic]ul lor somn.

Pe mormintele închise, în locaș întunecos,

Noi, boierii-am ales Vodă în Moldova pe Hristos.

204r

Pîrcălabi sintem cu toții și ostași ai lui Isus,

Iar acela care vornic peste noi cu toți l-am pus

15 N-are drept să dea din țară loc măcar de două palme ...”

CRACALE

Și astfel din vorbă-n vorbă au ajuns și la sudalme,

Și la hartă singeroasă ... Începură să se bată

Pînă n-au rămas ai noștri nici e-o singură săgeată.

Apoi se luptară-n săbii, toți căzură pîn' la unul,

20 Prins a fost la urma urmei numai Gruie, el, nebunul.

VEVERIȚĂ²⁸

Ce-a făcut turcii cu dînsul?

24. inițial Dar cînd veni în Moldova 25. inițial Ei, Ștefan ! la lasă-ți ... Ce vorb[ă] ... au trecut și nu mai este 26. inițial Mai că nu-mi aduc aminte cum a fost ... e o poveste apoi Vremea care-o apucărăm noi e astăzi o poveste 27. modificat din cîncă 28. deasupra lui MOVILĂ șters

MOVILĂ

- Știu eu, vere? Se socoate
Că de viața-i să s-atingă după lege nu se poate,
Numai Vodă e stăpinul pe viață și pe moarte.
S-auzea că Lăpușneanu au trimis la ei o carte
25 Ca să-i deie drumul turcii... Lor le place viteaz bun
I-ar fi dat în dragă voie, oricît fie de nebun...

MOTOC

- Ce-nțrebași la deal la vale, verișcani, ce e cu Gluie?
Între voi nu este nimeni care poate să v-o spuie?
Și de bietul om vă place să mai faceți încă glume...
30 E aici, e mort sărmanul, e pe ceealaltă lume.
Mort cum mor la noi vitejii, fără drept și judecată,
Ei, erau mai bune vremuri în Moldova altădată.

JURJ HRÎBOR

- Cum să nu fi fost mai bune! Îh! Cînd îmi aduc aminte
Cum i-am fost luat odată pe ²⁹ pagini de dinainte...
35 Muhamet stîrnise moartea cea stăpină peste stepe,
Dădu gînd de biruință ³⁰ mulgătorilor de iepe...
Pe[ste] mări de mulți plutite, peste țări înfloritoare
Aruncase lacom, mîndru, ochii Asiei tartare ³¹
Împăcînd cu gînd de pradă ale stolurilor ³² certuri
40 Răsărit-au dintre ele, soare roșu din deșerturi;
Pe cetățile-n ruine, pe oștirile strivite,
Peste frunți încoronate au trecut cu-a lor copite;
Ca să-nfigă-n fața lumii semiluna nouăi legi
Au surpat două imperii și pe paisprezece regi,
45 Peste ³³ Asia ș-Europa el își întinsese lanțul.
Ce mai zi înfricoșată cînd au fost luînd Bizanțul!
Cînd pe crucile-nclinate suna jalnic glasul cobii
Și pe uliți în grămadă plîngeau roabele și robii,
Cînd din Aghia Sofia n-auzeai cîntări de clerici:
50 Țipetele de muere răsunau doar din biserici
Prin strigări ³⁴ de bucurie... Oardele cele barbare
Înadins făcuse nunta lor păgînă în altare;
Urlete de biruințe mestecate cu lung vaier
Cu-ale clopotelor glasuri se amestecau prin aer
55 Numai turnurile-nalte ș-ale zidurilor creste
Stăteau marturele mute peste singiurile-aceste;
Clocotea întreg orașul prins de ghearele pierzării
Și prin Țipetul mulținii urlau valurile mării...
- Moarte, ce-n pustiul mării și-n deșerturi te arăți,
60 Tu ce neagra vecinicie vrei a rumpe în bucăți ³⁵,
Tu ce ești măsura vremii, ce pe pași-ți ³⁶ se măsoară,
Pietre de mormînt sînt toate-ale-istoriei hotară.
Tu, a munților stăpină, [tu], stăpină pe pustiuri ³⁷,
Ce măsoari a tale pasuri după curgerea de riuri,
65 După curgerea eternă. Tu în codrii cei de cetini
Din pustiul fără de margini îți alegi ai tăi prietini.

2282

În pustiuri fără margini, străbătute de nisipuri
Se nasc lupi, se nasc hiene, leoparzi cari ia chipuri
Omenești, ce [— — —] neamuri * cu străine porturi,

29. după noi șters 30. inițial Le dedesc gînd de slavă 31. urmează versul Pe cetățile-n ruine, pe oștirile strivite șters pentru a fi reluat mai jos 32. deasupra lui triburilor șters 33. după El șters 34. după ur[lete] șters 35. inițial Necătoare de corăbii, sfărmațoare de cetăți 36. inițial pașii tăi 37. inițial a pustiurilor soră apoi a deșerturilor [soră]

Ce, mișcînd din țară-n țară tot imperiul lor [de] corturi,

- 5 Ce, flămînzi de cucerire și-nsetați adînc de sînge,
Lung întind aripa morții peste-o lume care plînge.
Cu-a lor crime-nfricoșate de tartari zdrențoși și cruzi

2254

219r

Tu, stăpînă peste vînturi, nălțătoare de nisipuri,
Ridici leul și hiena, [—|—] [cu] strîmte chipuri
Ce, cu limba lor pocită, cu pestrițele lor porturi,
70 Mișcă-a lor [î]mpărăție și de turme și de corturi ³⁸.
Da, flămînzi de cucerire și-nsetați adînc de sînge,
Ei întind atitea *-aripe peste-o lume care plînge,
Ei împacă între dînșii ale tartarilor certuri
De răsare peste lume steaua roșă din deșerturi.

220r

- 75 Muhamed, flămînd de lume, de măriri și de coroane,
Ridică din două Asii, [—|—] de caravane
Cari curg spre Roma nouă — Muhamed o impresară
Și [—|—] grea *** spiță a ei porți i le doboară,
Muhamed, ducînd asabii și spahiii peste valuri,
80 A cuprins cu focuri albe ale Bosforului dealuri,
Muhamed, pe ³⁹ cînd o flotă în Bosfor ajung s-o ncapă,
Se aruncă cu vizirii și cu oastea lui în apă
S-o [—|—] de călare... Mohamed lua Bizanțul,
Asia [—|—] Europa-mpărțea lanțul,
85 Peste crestele cetății s-auzi cîntarea cobii
Și prin ulițele strîmte se duceau de-a lungul robii,
Vezi călugărițe albe ce legate-s cu-a lor brîie ⁴⁰,
Pentru poftele lor ienicerii să le miie,
Vezi călugări, popi și oaste
90 Și din șapte părți deodată tot Bizanțul e aprins
Și din șapte laturi flăcări pe cetate s-a întins,
Ard în vînt palaturi nalte, marea *-n valuri * este caldă
Și fintini înviforate * prin ⁴¹ zidiri vuind se scaldă,
Turnuri negre de cetate ca făclii ei le aprinde
95 Și lui Muhamed în arme * ca făclii i le întinde
Numai negri nouri cerul, arde grindă, cade ușă,
Pe oraș căzu o ploaie de scînteii [și] de cenușă ⁴².
Din potopul cel de flăcări se înalță din ruine, ⁴³
Neatins, palatul mindru de-mpărați, ca o minune ⁴⁴,
100 Cu-a lui bolte arcuite, cu zidirea lui [cea] veche ⁴⁵.
Cum sosi Mohamed [—|—] și Cetatea fac pereche.

221r

- Și pe tronul cel de aur Muhamed stătea cu fală,
Curge sînge din cadavre pe podelele din sală
Și din țestele dușmane au făcut păgînii cupe
105 Și, ciocnindu-le-ntre dînșii, zbier ulcioare să destupe.
Acum flamura cea verde semiluna nouăi legi
Pe doi împărați surpat-au și pe șaptesprezece regi ⁴⁶,
Țara [î]i supune riuri, marea [î]i supune valul
Și în Aghia Sofia cu ovăz hrănit-au calul.
110 Acum stă măreț și rece între sulii, între darde,
Prin fereștile deschise vede-orașul care arde ⁴⁷.
Urlete de biruință, ale chinurilor vaier

38. inițial Mișcă ***-mpărăția lor de iepe și de corturi 39. după cînd șters; ajung(e) deasupra lui voia
lers 40. inițial Vezi femeile frumoase, sînt legate cu a lor brîie 41. după prîntr șters 42. inițial Pe oraș și peste
mare cade-o ploaie de cenușă 43. inițial se înalță o minune 44. inițial Neatins palatul mindru a-mpăraților minune
45. inițial Cu a lui bolți arcuite se înalță *** și vechi 46. urmează Tot norodul e-n robie, e sub lanțuri și lăcăți
șters; deasupra acestui vers allul, incomplet, lăsat neșters Cum pămîntul el l-împarte-n bucăți apoi Pe trei mări
domnea păgînul și trei sute de cetăți vers barat la început, probabil semn al eliminării 47. aceste două versuri au pe
margine un semn de deplasare sau folosire într-altă parte

265 Glas tremurător de clopot se amestecă [i]n aer ⁴⁸
I-ajungea l-a lui ureche printre stîlpîi nălți ai scării
115 Și prin vaietul mulțimii sună marmurele mării.

★

Strecuratu-s-au mulțimea, sala naltă e pustie, 223r
Muhamed cu sine însuși și, învins de grea beție,
Se preaumblă singur, rece, pintre săbii ⁴⁹, pintre darde,
Prin ferestre el privește la orașul care arde,
120 Căci din șapte părți deodată e Bizanțu-ntreg aprins
Și din șapte laturi flacări pe cetate s-a întins.
El vedea pe ienicerii cu turbane și [cu] sulii
Și mulțimea cea robită se-mpingea vîind pe uliți.
Peste-orăș cădea o ploaie de scînteii și de cenușă ⁵⁰,
125 Grinzi cădeau arzînd pe drumuri, și ⁵¹ cădeau ferești și ușe
Urlete de biruință și al ⁵² chinurilor vaier
Glas tremurător de clopot se ⁵³ amestecă prin aer,
Trec prin fum și bălți de sînge, trec prin stîlpîi-nălți ai scării
Și prin țipătul mulțimii sună vuietele mării.

★

risipite

130 Și pe frunți încoronate trec a calului copite.
Sufletului ⁵⁴ plin de umbre tu dai liniștea ⁵⁵ uitării
Și răesai ca un luceafăr pe cutremurele mării ⁵⁶,
Versi lumina ta cea dulce-n visu-mi [și-n] singurătate-ni,
135 Dînd viața valurilor furtunoasei mele patemi.
Dulce-i trupul alb ca spuma, dulce-i glasul de sirenă,
M-ai înnebunit ⁵⁷ cu totul și visez veghind, Irenă. 224r

★

De pe crucile ⁵⁸ plecate se aude glasul cobii
Și grămezi-grămezi pe uliți tremur sclavele și robii.

★

140 Și în trei bucăți acuma stema țării este spartă,
Răsăritul și Apusul s-au unit ca s-o împartă.

★

Ridicînd pe-a noastre țărmoni ochii Asiei pustie.

★

De derviși urlînd ca cîinii cu călugăriți nebune

★

Mohamed biruitorul, biruit fiind de vin, 227v
145 Pe-un covor e-ntins și doarme. Cîteodată un suspin,
Un sughiț din piept [î]i iese. Sala-i mare și pustie, 225r
Pe pămînt sînt răsturnate mese, vase aurie,
Bălți de sînge pe podele, colo căpățîni tăiate
Stau cu ochi deschiși în umbră și cu gituri sîngerate,
150 Iar de stîlpi sînt răzimate arcuri, sulii și darde,
Prin fereastră ⁵⁹ se văd flacări... e Bizanțul care arde,
Pentru veacuri de-azi-nainte i-au căzutu-[i] și lui sorții... ⁶⁰
Și de-a lungul drumurilor în grămezi zac, negri, morții ⁶¹,
Ienicerii și spahii căpățîne duc în sulii,
155 Iar mulțimea cea robită se-mpingea plîngînd pe uliți,
Peste crucile-nclinate sună jalnic glasul cobii
Și cu sutele deodată sînt mînați în urnă robii.
Unii ⁶² sînt legați cu brîie, și în lanțuri grele unii.

48. inițial Glas tremurător de clopot < răsuna > toate amestecate-n aer 49. deasupra lui sulii șters 50. Acris
cenușe pentru ea să rimeze grafic cu → ușe 51. după și ferești și [ușe] șters 52. și al deasupra lui ș-ale șters 53. după
toate șters 54. după Tu șters 55. deasupra lui dragostea șters 56. inițial peste valurile mării 57. inițial Am înnebunit
58. inițial Peste crucile 59. după fereastră șters 60. inițial Pentru veacuri înainte aruncat-au zarul sorții
61. inițial Și pe ulițile-ntinse zac grămezi și negri morții 62. după Sînt șters

- 226r
- 160 Și cu minile la spate cetluite tot cu funii;
 Glas de clopot și ⁶³ bocire, lungul chinurilor vaier,
 Cu urlări⁶⁴ de biruință se amestecă în aer;
 Plîns și gemet ce pătrunde prin urlarea * desfrînării ⁶⁵
 Și prin zgomotul mulțimii sună valurile mării.
 Bolțile de la biserici ș-ale zidurilor crește
- 165 Stăteau negre și tăcute peste vaietele-aceste.

- Mohamed stîrnit-au moartea cea stăpînă peste stepe,
 Le-au [dat] gînd de biruință mulgătorilor de iepe;
 Peste mări călătorite și cetăți înfloritoare
 Mohamet aruncă lacom ochii Asiei tartare,
 170 Împăcînd cu gîndul prădei ⁶⁶ ale triburilor certuri,
 El răsare peste ele, soare roșu din deșerturi.
 Peste munți, peste ruine, peste holdele strivite ⁶⁷,
 Peste frunți încoronate trec a cailor copite,
 Ard cetățile-ntre ziduri, ard corăbiile-n porturi
 175 Cînd din loc în loc își mută el imperiul de corturi
 Ca-să-nfigă peste lume semnul nouăi sale ⁶⁸ legi
 Au surpat două imperii și pe paispreze regi.

★

- 227r
- Mohamet biruitorul, biruit de grea beție,
 Pe-un covor c-ntins și doarme. Sala-i largă și pustie,
 180 Colo capete tăiate și ochi mari ieșiți afară ⁶⁹
 Pare că-l priveau din umbră ... bălți de singe curg pe scară,
 Pe podele, iar de ziduri răzimate[-s] lănci și darde,
 Și prin arcuri de fereste vezi ⁷⁰ Bizanțul care arde;
 Sub ferești s-aude zgomot surd ... căci jos se-aud în uliți
 185 Ieniceri urlînd Alahu, purtînd capete în sulii ⁷¹,
 Cu ⁷² călugăriți nebune ⁷³ ... Iesle au făcut din strane
 Iei ⁷⁴ dau jos iconostasul, aprind ⁷⁵ focul cu icoane,
 Iei cu hohot ⁷⁶ se adună și privesc cum un arap
 Lui Hristos întins pe cruce i-au pus un turban în cap ⁷⁷.
 190 Peste crucile plecate sună ⁷⁸ jalnic glasul cobii
 Și grămezi-grămezi pe drumuri treceau selavele și robii;
 Iei călugărițe ⁷⁹ albe ce legate sînt cu funii,
 Și copii ⁸⁰ de crudă vristă, și bătrini și albi sînt unii,
 Slugă și stăpin alături, ici ostași ⁸¹ legați cu clerici
 195 Tipetele de muiere ⁸² crud răsună din biserici
 228r
 Cu strigări de bucurie ... oardele cele barbare
 Înadins făcură nunta lor păgînă în altare ⁸³;
 Urlete de biruință, țipete, strigări și vaier
 Cu-ale clopotelor glasuri se amestecă în aer;
 200 Clocotea întreg orașul ⁸⁴ prins de spaimele pierzării
 Și prin țipătul mulțimii urlau ⁸⁵ valurile mării,
 Numai bolțile înalte ⁸⁶ ș-ale zidurilor crește
 Stăteau marturile mute peste vaietele-aceste.
 Mohamed dormea, ei visuri negre sufletu-i frămînt ⁸⁷,

63. după cînt[are] șters 64. deasupra lui cîntări apoi strigări șters 65. inițial Plîns și gemet, rîs și vaiet prin urlările turbării 66. inițial Împăcînd cu pradă lungă 67. inițial Pe cetățile-n ruine, peste lanuri pustiite 68. supraintercalat 69. inițial Și ochii scoși afară 70. deasupra lui e șters 71. inițial capete pe sulii 72. după

Și minînd în urmă robii cei legați cu [funii] apoi

Și minînd în cale robii cei legați cu funii

Unii lineri, alții-n vristă și în lanțuri grele unii

<Vezi> Colo sînt bărbोși călugări și călugărițe grase

Vezi femei, copii, călugări și călugărițe<albe> și clerici apoi

Vezi femei, copii și fete și vezi bătrini legați [cu clerici]

Turcii pingăresc în ciudă chiar altarele-n biserici

șters 73. inițial Cu călugărițe albe 74. după Iei șters 75. după și [fac focul] șters 76. Iei cu hohot repetat dar șters 77. al doilea heinistih a trecut prin următoarele modificări: pun turban în cap <și-l port> <și-l văd>; ei [îi] pun turban pe <cap> frunte; i-au pus turbanu-n cap; pun turban cu semilună 78. inițial urlă 79. inițial Vezi călugărițe 80. inițial Vezi copii 81. inițial vezi ostași 82. segment de vers repetat dar șters 83. inițial Înadins <își> făcură noaptea lor de nuntă în altare 84. inițial Clocotește tot orașul în 85. modificat din urlă 86. inițial Bolțile de la biserici 87. modificat din frămîntă

- 205 El pe frate-său [i]l vede ... Vinăt iese din mormint
 Și-și arată gitul : „[Haide], vino, vino de zugrumă ⁸⁸,
 Tu, ucizător de frate și zugrumător de mună”.
 Mohamed atunci răsare : „Iarăș visuri. Visuri, spune,
 Cine a crezut în visuri nu-i euceritor ⁸⁹ de lume.
- 210 Nu voiesc s-asculț dervișii ce din cărțile lor vechi
 Cu povestea răsplătirii ne tot cîntă în urechi ⁹⁰.
 Am văzut virtuți atitea ce-au găsit a lor răsplată
 Într-un giulgi și patru scînduri. Pentru-o hrană — așa bogată
 Eu să-mi stîmpăr lăcomia ? ... Pentru-a cerului comoară
- 215 Eu să trec arzînd de sete ling-a vieții dulci izvoară ?”
 Cînd e-un om zvîrlit în lături ... frate fie chiar ... ce-mi pasă, 229r
 Se deschide înainte-mi largă cale luminoasă,
 O sămînță roditoare cată-n inime să sameni,
 Ca să fii stăpîn se cade ca să-i iei adine pe oameni ;
- 220 De voiești să se închine toți chiar la a tale oase
 Tu trezește-n a lor suflet o pornire dușmănoasă,
 Tu invidia și ura poreclește-le virtuți,
 Să numești erou pe gide, astfel fierul i-l ascuți,
 Iar pe cel viclean și neted tu numește-l înțelept
- 225 Și nebun zi-i celui nobil, zi că prost este cel drept ;
 Din ale mulțimii patimi fă o scară de mărire
 Și te vor urma cu toții prinși de-o vecinică orbire
 Și, cu laude viclene lingusînd prostia lor,
 Tu din roiuri risipite înjgheba-vei un popor.
- 230 O, fi sigur că la rele el de-a pururea urma-va
 Și cu singe și cenușă tot pămîntul presura-va,
 Dar ferește-te de una : Te păzească numă cerul
 În momente de uitare a le spune adevărul,
 A le spune că nu-s vrednici decît de adine dispreț,
- 235 Că pentru o vorbă goală tu jertfești a lor vieți,
 Că în tine nici nu-[ți] pasă, nici visezi de-ale lor pășuri,
 Cu micimea lor de suflet tu în tine [că] [i]ți măsuri,
 Cumeă lauda eu care [i]ți incarci e o ocară,
 Cumeă tot ce e ca dinșii este vrednic ca să piară”.

[ACT]

Versiunea 1

2282

DREPTATE !

CURTE

112r

[SCENA] I

(*s-aude cîntec sepulcral dîndărătul scenii* ⁹¹
 — *aleluia* — *hoierii s-apropie de fereastă*)

GLAS DE PREOT

*Marea vieții răsînd-o înălîndu-se de rîforul ispitelor, la limanul tău cel lin alergînd
 strig către tine : „Scoate din stricăciune viața mea, multmilostire”.*

— Cine e acel ce trece ?

— E Arvinte din Calabă ⁹²

Ce în vremea cea din urmă i-a făcut atita treabă

Domnului. Dar el, prinzîndu-l, il inchise la Hotin.

88. inițial Și-și arată gitul, gitul pînă ce-l zugrumă 89. inițial n-a f[ost] euceritor 90. inițial Cu legenda
 răsplătirii ne tot sună în urechi 91. inițial (Aprodul) apoi (S-aude cîntec mortuar <din[d]ărătul) dîndărătul scenii
 92. inițial E Arvinte din Suceava

- După vorbele⁹³ multora iscălit-au Lăpușneanu
 5 O scrisoare de iertare. Pină-a nu ajunge-acolo
 S-a fost spus o vorbă-n taină ca să-l curețe din cale.
 L-a iertat, căci Lăpușneanu este bun... Pe de-altă parte
 Moare omul fără de veste, din curată întâmplare,
 Deși este cam ciudată: l-au găsit legat la mini,
 10 Dar cu gitița tăiată. Se vede că s-a ucis singur.
 Iar nevasta plinge-n urmă și visteriul,
 Care [e] un prieten mare⁹⁴ ș-a lui Vodă și al ei,
 O urmează de aproape ... O, visteriul ... sigur plinge
 Pe-un viteaz atît de mare cum era Arvinte-al nostru.
 15 Înțeleg ... cînd se întîmplă ceva moarte fără de lege
 Cine poate ca [s]-o facă? Lăpușneanu, se-nțelege.

GLAS DE PREOT

Care desfătare lumească rămîne neîmpreunată cu grija, care mîrire stă pe pămînt neschimbată? Toate sînt mai neputernice decît umbra, toate sînt decît visurile mai înșelătoare; într-o clipeală toate acestea moartea le apucă.

— Acești doi, astă pereche de cîlăi pe noi căzută[-i]
 Și o ducem [în] spinare! Ce nemernică e țara!

Unde este dezmiardăciunea cea lumească, unde este nălcuirea celor trecătoare? Unde este aurul și argintul? Unde este mulțimea slugilor și strigarea? Toate sînt țărîină, toate cenușă, toate umbră. Ci veniți să strigăm împăratului celui fără de moarte: „Doamne, vecinicilor tale bunătăți încredniceste-l pe acesta ce s-au mutat de la noi, odihnindu-l pre dînsul întru fericirea cea neîmbătrînită”.

— De se-ntîmplă ceva-n țară și cumplit și fără de lege...

- 20 Cine poate fi de vină? Lăpușneanu, se-nțelege.

— Sst! Tăcere, vine Vodă...

Adusu-mi-am aminte de proorocul ce strigă: „Eu sînt țărîină și cenușă”, și iarăși m-am uitat în mormînturi și am văzut oase goale și am zis: „Oare cine este împăratul sau ostașul sau bogatul sau dreptul sau păcătosul? Ci odihnește-l, Doamne, cu dreptii pe robul tău.

[SCENA] II

LĂPUȘNEANU

(între învălit în mantie de purpură)
 (pentru sine)

De se-ntîmplă ceva-n țară și cumplit și fără de lege

Cine poate fi de vină? Lăpușneanu, se-nțelege ...

Bună vreme, boieri!

[BOIERII]

Bună să fie inima M[ăriei] Tale.

[LĂPUȘNEANU]

Ce bocete de muiere și buiguiri de popi s-aud acolo⁹⁵?

[UN BOIER]

E Calabă Mesteacăn pe care-l duc la groapă.

[LĂPUȘNEANU]

Cum, unul ca acela la groapă? Unul/ce-n dușmănie s-a ridicat asupra-mi/ și i se cade oare o cinste așa de mare?/Aduceți-l încoace ... Goniți, arcași, no-rodul⁹⁶/ și nimeni să intre. Nu! nu!/Călăul să-l ieie pe-a sa mîină/

93. deasupra lui rugele șters 94. inițial un mare prieten 95. inițial Ce <cinste[ce]> buiguiri p[er]cești s-aud acolo 96. după pop[orul] șters

și în spînzurătoare rămnice zece zile, /o neagră siluetă în zarea depărtată/
și în pohod de Nistru ... Acolo corbii vie/și cinii să mănînce și inima
dintr-însul. /Aduceți-l // încoace și îndărăt prohodul.

115r

(S-aduce un sicriu înlăuntru. Lăpușneanu face semn să-l puie alături cu tronul; își ia
mantia de purpură și-l aruncă peste cadavru.)

Am aruncat puterea-mi deasupra lui și nime
Să nu-ndrăznească-a pune un deget pe-acest om ...
E al călăului.

Omu-acesta e al răzbunării mele.

BARBU

Lăpușneanu-i tot el. Aruncă peste spînzurătoare mantia lui domnească.

[LĂPUȘNEANU]

25 Voi boieri, mergeți de-aicea și lăsați să rămîn singur.

(își ridică mantia de pe mort)

O, tu ramură uscată dintr-un neam străvechi și drept,
Te cunosc ... Acesta fuse ce luptase piept la piept,
Ce n-au cunoscut minciună, măgulire ori vînzare,
Cel din urmă ce ținuse la [a] țării veche datini.

115r

5 Ca un vultur în furtună tu te-nalți, te duci, te clatini⁹⁷

Ca să pui din nou Moldova pe străvechile temeiuri,
Ca să-aduci din nou dreptatea⁹⁸ și în legi și-n obiceiuri
Ca să pui din⁹⁹ nou coroană pe o frunte legiuită¹⁰⁰.

Pe cînd eu treceam adîncul din ispită în ispită

10 Te-nălțai ca și un vultur, însă eu vedeam că clatini
Cînd căzu ramul din urmă din străvechii tăi Mușatini
Și cu ei Moldova toată ... și, luptînd de azi pe mine,
Ai trecut la cele drepte, veche¹⁰¹ inimă de cine ...

116r

Ai gîndit * în lumea [asta] cîncă bine-nvinge * rău,

15 Aveai însă un prieten ... pe-acest dușman care-s eu.

Unde ajungeam în lume de eram [ce] tu ai fost ?...

Ș-acum dormi, dormire-ai vecinic ... fără-ntoarcere, un prost¹⁰².

(aruncă mantia peste el)

Ei, aprod ! Aleargă iute, mergi, mai iute¹⁰³, adă flori ...

Flori, da ! Astăzi Lăpușneanu e deplin *** tor

20 Nu mai am în astă țară un vrăjmaș de-acastă seamă,

Astăzi cale¹⁰⁴ pe trepte *** , fără ură, fără teamă.

Multe flori și tot mai multe.

O, tu ramură uscată dintr-un neam străvechi și drept,

1140

Te cunosc ... Atîta suflet aveai tu în acel piept ...

Erai tînăr, erai mîndru, uriaș în grai și fapte,

Îmi aduc aminte încă, era-n Putna, era noapte :

30 Cel din urmă din Mușatini își trecuse-al morții vad¹⁰⁵,

Trupul lui înalt¹⁰⁶ și tînăr sta lungit pe crengi de brad,

Galben, mîndru și în moarte, înainte-ne-l văzum¹⁰⁷

Se suia în nalta boltă din făclii un negru fum¹⁰⁸ ;

Atunci [tu] veniși¹⁰⁹ [nainte] și, pe braț, greoaia cască,

35 „Dumnezeu n-a vrut Moldovei alt Mușatin să se nască,

Cu acesta se încheie tot trecutul pînă-ieri,

Am răinas de capul nostru — ce ne facem¹¹⁰ dar, boieri ?”

Atunci unul se ridică : „Între noi să ne-nțelegem

97. inițial versul are o altă formă, ilizibilă 98. după din lăsat neșters 99. după din nou lăsat
neșters 100. urmează un început de vers abandonat Tu m-ai lăsat] apoi părăsit] 101. deasupra lui dreaptă
șters 102. ulterior, abandonat, Ș-acum dormi, dormire-ai vecinic, cap de cuc ... și cap [de prost] 103. mai iute
deasupra lui în grabă șters 104. după fără de * [teamă] șters 105. inițial Cel din urmă din Mușatini stins
devreme ... 106. deasupra lui frum[os] șters; versul se mai află scris, fără context, pe 126v în forma corectată : Trupul
lui înalt și tînăr sta lungit pe crengi de brad 107. inițial Palid, mîndru fără suflet, înainte-ne-l văzum 108. inițial
Printre cîntecele triste și-al făclielor] apoi Sub cea boltă înnegrită de-al făclielor apoi Sub cea boltă înnegrită din
făclii se suie fum 109. după tu șters; versul a rămas incomplet 110. inițial ce să facem

- 115v
- 40 Și să fie Domn acela ce eu toții [i]l alegem".
 „Cum alegem? O, păstrează-ți¹¹¹ sfatul tău, preînțeleptul,
 Să fim Domni avem în țară toți puțința, *nimeni* dreptul¹¹²...
 Dumnezeu alege Domnii și nu omul. La-nceput,
 Când norodul se ridică ca un roi necunoscut,
 Când în lupte el se zbate, de străine lanțuri scapă,
 45 Când prin [tot] ce cucerește se întinde ca o apă...
 Pe cînd legea-i este scrisă încă-n inima cea dreaptă,
 Dumnezeu pîntre pustiuri pasul încă i-l îndreaptă...
 Dumnezeu alege-atuncea Domnii cei meniți să poarte¹¹³
 Firul țării cei străveche¹¹⁴ de la leagăn pin' la moarte.
 50 Oare-albinele în roiuri pe crăiasă și-o aleg...?
 Oricît de viteaz să fie cel ales și om întreg,
 Lui asemeni i s-o crede fiecare dintre noi,
 Dușmănia, dezbinarea va intra oreînd¹¹⁵ în roi.
 De voiți un Domn în țară, să nu fie din pămînt,
 55 Căci în el fieștecare o să puie¹¹⁶ crezămînt.
 Oare cine-n astă lume să ne fie de folos
 Și ce Domn este mai mare peste lume ca Hristos¹¹⁷?
 Fie unul cu dreptatea rînduit ca s-o împartă¹¹⁸
 Și ce-om pune noi la cale¹¹⁹, în războaie, fără ceartă
 60 Să se facă, însă dreptul de a face-așezămînt¹²⁰
 Ori să deie din Moldova chiar o palmă de pămînt;
 Nici noi toți, nici unul singur să nu-l aibă dintre noi¹²¹;
 Și uniți la vremi de pace și la vreme de război,
 Căci¹²² altfel ne va fi țara și Moldova cea străbună
 65 O corabie pe mare, bîntuită de furtună,
 În primejdie credința și pămîntul, legea, totul;
 Minile frîngînd căta-vom unde-i Domnul și pilotul
 Care eu o vorbă numai ne învață și ne scapă
 Ca o stea care răsare călătorilor pe apă".

116r

[SCENA] III

VODĂ, VISTIERUL

[LĂPUȘNEANU]

- 70 Bună vreme, vistiernice, că te văd ce vesel sînt¹²³.

[VISTIERUL]

Mă închin M[ăriei] Tale pin' la poale și-n pămînt.

[LĂPUȘNEANU]

Tare-mi pare, vistiernice, cumcă calci a mire, ha!

Iat-o floare ce-o poți[i] da miresei.

117r

[VISTIERUL]

Mulțumim, M[ărie] Ta.

[LĂPUȘNEANU]

Ia spune-mi, vistere, ție-ți place văduva cea albă a lui Calabă Mesteacăn?
 E ... cu ochi vicleni¹²¹ și dulci de vădană și[-a] aruncat lațul după unul din
 boierii cei mari ai moi, după tine... Se pare că n-ai zice ha!

111. O, păstrează-ți *deasupra* lui Ce alegem șters 112. pe 126v *figurează*, fără context, varianta A fi Domni avînd în țară toți puțința, *nimeni* dreptul 113. inițial să fie 114. inițial Firul vremii cei străveche 115. *deasupra* lui curînd șters 116. *deasupra* lui aibă șters 117. inițial peste noi decît Hristos 118. inițial Fie unul, orișicare rînduit ca să împartă 119. inițial Tot ce-om pune la 120. inițial Dar acela n-aibe dreptul ca să fac-așeză, mînt 121. inițial din Moldova vre o palmă de pămînt/ Nici noi toți, nici unul singur <să n-o aibă> fiecare dintre noi; urmează, șters:

E legal <fără chemare> să iasă pururi <i> chiar să iasă la război,
 Să dea piept cu orișicine care-ar vrea <să calce țara> să calce-n țară,
 <Și> Căci dușman să fie-oricine ce s-atinge de hotar

122. după Altfel șters 123. inițial sînt prea vesel că te văd 124. după fru[moși] șters

[VISTIERUL]

Aș!¹²⁵ Așa în treacăt, căci e frumoasă.

[LĂPUȘNEANU]

Dar cum a murit Calabă? Nu-i vorbă, mie-mi pare bine că m-am scăpat de el; căci [i]l iertasem, dragă Doamne, și ca mine l-aș fi văzut la Curte.

[VISTIERUL]

Era unul din vrăjmașii cei mai mari ai M[ăriei] Tale și poate că¹²⁶ o slugă credincioasă să fi fost mai prevăzătoare decît nestatornicia voastră domnească.

[LĂPUȘNEANU]

Bine¹²⁷ ... Dar auzeam, vistere, că tu¹²⁸ ai pus ochi pe nevasta lui?

[VISTIERUL]

Ochi? ... Așa * n-ar prinde. După cum o ia cineva. Unii ar lua-o a nume de rău, alții¹²⁹ ar lua-o prea cu teinei ... Eu¹³⁰ am luat lucrul mai ușor ... și ...
... două zile // mi-a fost de-ajuns ... citeva închinăciuni plecate, citeva daruri
cum le place la muieri ...

Pe cînd era închis ...

Pe cînd era închis ...

[LĂPUȘNEANU]

(*aparte*) El e în[chis]¹³¹

O, vistere, un prieten ai în mine ...

75 Ești mișel, viclean și lacom ... ah, aproape ea și mine,
Dar ce neted îți e gîtul ... ce-nfășat * în mirodenii,
Parc-ai fi mergînd la nuntă ori ai fi mergînd la denii
Să ochești vro fată mare ... Ce frumsețe, ce gătire!
Cînd te vîd, vistere-mi vine-a zice: că tu calei a mire.

[VISTIERUL]

80 Poate-o slugă credincioasă ce-a știut de-acele rele
A¹³² voit să ia din cale toate piedicele-acele;
În sfîrșit, din întîmplare asta iese bucurie.

[LĂPUȘNEANU]

(*strînge mîna*)

[VISTIERUL]

Piere¹³³ umbra cea cumplită din revoltele de ieri,
Astăzi tronul e al nostru!

[LĂPUȘNEANU]

Ce odor de vistieri!

(*strigăte afară*)

85 Treci colo-n cămara ceea, să aștepti cînd te-oi chema:

Ce vrei tu? ... de ochii lumii trebui chiar a judeca ...

[SCENA] IV

POPOR, MARIA

[MARIA]

Ei¹³⁴, lăsați-mă să vorbesc, căci ceea ce se-ntîmplă nu mai poate păta un om ... O, te vîd în sfîrșit, Lăpușnene — fiară tu pe tron de aur ... Vino norod, veniți aprozi, veniți voi boieri și ascultați ce se-ntîmplă unui om în Moldova

125. urmează M[ăria] Ta șters 126. poate că deasupra lui iartă că șters 127. după Dar auzeam șters
128. după voi șters 129. după dară eu șters 130. după În sfîrșit șters 131. acest început de replică pare abandonat
132. după Poate șters 133. după Iese șters 134. după O, Măria Ta, nainte merg în jale și-n dureri, Clipele * lusi
mai nenorocite și batjocorite ... M[ăria] Ta ... Cînd bărbatul meu a fost închis — acest om — acesta pe care
mai bine n-apucam să-l vîd, a venit să-mi spuie șters

120r ... Haide, eu nu vă cer milă ... Unde-i mila, unde-i mila mea în această lume?
Nu cer dreptate. Pentru ce v-aș cere-o? Eu sînt singură // nedreaptă, ticăloasă,
căzută. Cine vrea să mă aibă din voi făgăduiască-mi ceva și mă ... și mă are...

121r Eu sînt o femeie de rînd, o femeie pierdută ... Cine zice că eu am fost
nevasta lui Arvin...? Cine-o zice [i]l batjocorește ... Din clipa în care-a fost
închis eu l-am uitat de dragul ochilor altuia, i-am vindut cenușa ... l-am vindut
... E drept, ce poate o biată femeie? Era închis ... m-am rugat, m-am rugat
de toată lumea, de dușmanii lui ... și mi s-a spus: Chipul tău e frumos, o,
femeie ... Tu ești frumoasă, femeie. Dă-te // cu trup și cu suflet și bărbatul tău
va fi scăpat. O, mai bine moartea decît rușinea ... Și totuși mai bine rușine,
mai bine amărăciune ... decît el în temniță ... el, el? Sufletul meu ... lumina
mea apusă ... Un trup făr' de voință — eu m-am dat ... Celui mai mare din
boierii de sfat ... care-n noaptea cînd petrecea cu mine trimise un ucigaș ca să
zugrume pe bărbatu-meu ... Cînd petreceam, cînd vinul curgea în pahare ...
... acela-n temniță, lovit de bardă, cădea însîngerat — și a murit ...

122r Fiară tu, care șezi colo sus ... ascultă-mă! Ce vrei să faci ... sufletul
tău cumplit ce zice? Nu mai simți* ... batjocura, demone! Tot ce-i amar în lumea
asta mie, mie ... Ți-ajunge, tirane! Văzut-ai mai mare cruzime pe pămînt?...
Tu, ce ai fost trimis de Dumnezeu pe lume s-o bieți, tu, ce ești diavolul în picioare
... Spune-mi, spune-mi dacă-n iadul din care ai ieșit tu ai putut să iscodești în
mintea un chin mai groaznic ...

Cum să mă uit la el ... la acel mort?
Nevrednică fiind chiar de-a-l atinge
Pe acest blind și dulce, pe acest sfînt ...
90 O, sfînte ... Tu, ce-n viața ta ținusei cuvînt,
Tu, un viteaz, bărbat făr' de pereche.
122v Am în mîna mea o carte, chiar domnească ... de iertare,
Ți-o arunc în față ... lume, fără cuget și muștrare.
O vedeți-l cum stă [— — | — — | — —], parcă ride
95 Acest demon fără frică, acest tiran, acest gîde.
124r [*** *** ***] îngerî cerești,
De ai copii, îndură-te de mine!
Cum vrei să-i lași l-așa rușine-adîncă
Că muma-avu iubit ¹³⁵ pe-acela
100 Care-a ucis pe tatăl lor ...

[LĂPUȘNEANU]

Un chin mai mare eu [i]l știu și-l duc,
Împacă-te cu soarta, Doamna mea!
Ce sînt aceste toate, văduvă?
Frumoasă, *** cu-a tale grații,
105 Poate săracă încă, dar nu fără nimic ...
Avere vom găsi și zestre bună.
Vistere, vino-neoace, ... înainte!
Ia flori de nuntă și le dă
Iubitei tale ... Cum, nu vrei? Dar trebuie,
110 Dar Domnu-o zice ... Aide ... dă-i floarea,
Făgăduința unui viitor frumos ...

125r FEM[EIA]

O tu n!
Isconditor cu mintea ta de rele ...

LĂPUȘ[NEANU]

Vlădică ... O femeie își pierde onoarea
115 Prin o vînzare sau prin amăgiri:
Ce zice legea Moldovei într-un caz c-acesta?...

EPISC[OPUL]

M[ăria] Ta acuzatul — moartea ...
Dar dacă vrea să ia pe rușinată
Atunci se iartă ...

LĂPUȘ[NEANU]

- 120 Eu țin la drept[ate] ... Dreptul Moldovei fie ¹³⁶ :
Mergi de cunună pe acești doi oameni ...

[FEMEIA]

Cum poți, tirane, ca să-mi spui să iau
Pe ucigașul părintelui ¹³⁷ fiilor mei

[LĂPUȘNEANU]

Așa se-mpacă lucrurile ...

- 125 Haide-mbracă-te în haine strălucite de serbare
Și peteală pune-n păru-ți, pune flori azi în cunună *
Vreau să rid ... Că-mi rid de dușman ... Chiar nu caut răzbunare ...

126r

[VISTIERUL]

Dar, M[ăria] Ta, se poate? ...

[LĂPUȘNEANU]

- Taci! ... a-ți vinde pe-un prieten
Și a-i amăgi nevasta pe cînd e în închisoare
130 Se putea ... Totul se poate ... Cum ești omorît de moarte ...

[FEMEIA]

Ei, de voie, de nevoie, voi primi ș-această soarte ...

[VISTIERUL]

Aide, draga mea mireasă ... Așa [e] menit de lege,
Te-amăgii de măritată și te iau, se înțelege ...

FEM[EIA]

O ¹³⁸, tu ucigaș! Mă crede c-o făcui doar din iubire.

[LĂPUȘNEANU]

- 135 Cine-ar sta să te mai crează ... Tu n-ai inimă și fire.
Tu, vlădică, mergi la nuntă și-i cunună ... S-așteptăm.
Nunta lor ce[e]a frumoașă prea o voi ca s-o serbăm,
E o nuntă cum se-ntîmplă nuna-n vremuri mari ... Așa e?

127r

[BRAN]

- Lăpușneanu-i Lăpușneanu și amara lui bătaie
140 De joc e [i]n toate cele ...

[SCENA] V

Scena cu mortul

[SCENA] VI

[LĂPUȘNEANU]

- Ei, boieri, veniți acuma, este veselă serbare,
Nunta o dă Lăpușneanu, nunul este foarte mare.
O cucoană ¹³⁹ care lumea și-o dorește și pămîntul
O cucoană care sfarmă cerul și [—|—|—|—|],
145 Cea mai mare, cea mai mîndră și puternică din lume,
Ceea ce nu are capăt, ceea[ce] nu are nume,
A cărei împărăție n-are margini și ocol ...
Mi-a trimis la nunta-aceasta pe un cal un mîndru sol ...

128r

136. Dreptul Moldovei fie deasupra lui Să fie drept[ate] pe lume * lăsat neșters 137. după ta[tă]lui șters
138. după Fugi șters 139. după împ[ără]teasă șters

VIST[IERUL]
[(aparte)]

Oare ce-o fi vrînd să zică?

LĂPUȘNEANU
Vistiere, mulțumit

150 Ești tu, ca un vechi prieten, cu acea ce-am hotărit?

VIST[IERUL]
Dacă nu se poate altfel, mulțumim M[ăriei] Tale ...
Pentru-o astfel de legiuită¹⁴⁰, bună punere la cale.

[LĂPUȘNEANU]
Iar tu, văduvă sîrmană și acum mireasă, spune,
Mulțumitu-te-au pe tine judecățile-mi nebune?

[FEMEIA]
155 O, M[ăria] Ta, iubitul ce pierdui nu voi afla,
Drept că mi-ai luat norocul, dar mi-ai dat onoarea mea
Și cît o fi lumea lume totuși înc-o să se știe¹⁴¹
Cumcă nu de bunăvoie, ci pentru alte cuvinte
Am luat bărbatu-acesta ... [' - | ' - | -] morminte

[VISTIERUL]
160 Dar oricum cu judecata-s mulțumit.

[FEMEIA]
[Da,] mulțumită,
Căci nu văd să fie-n lume altă cale ... Bunătatea ...

[LĂPUȘNEANU]
129r Tu și tu ... de rău de bine, mulțumiți ... dară dreptatea¹⁴²? ...
(ridică mantia de pe calavru)

Dar acesta, dar viteazul care, fără pic de vină,
A murit în umbră neagră fără-un capăt de lumină?

165 O, nuntași vă mulțumirăți, [' - | ' - | ' - | ' -]
Dar acesta care zace ca [- | ' -] la ceea nuntă
Și cu [' -] încruntată ... Pe al morții negrii țărmi¹⁴³
Doarme fără de nădejde pentru-a fi mincat de viermi,
Pentru-acesta nu-i dreptate ... Nu e-n lume nime, nime

170 Ca mizeria [lui] toată să o simtă-n adîncime.
Cum? Acesta drept nu are ca fiind mort [' -] și rece?...
Tinerime, mergi de joacă, tinerime, hai, petrece,
130r Ce îți pasă de cumătrul care-n umbră neagră zace ...
Cît¹⁴⁴ trăiești ai parte numai ... gura morților ea tace ...

175 Ba nu tace ... Căci tiranul ce pe voi domnește, oameni,
Pe voi suflute de șarpe, pe voi inime de fameni,
O, acel tiran nu doarme ... e dreptatea și sint eu ...
Sol al unei-mpărătese ... Vino, vino solul meu! ...
Căci îți dau pe un prieten ... să-l cumuni cu-mpărăteasa ...

180 Nuaceasta-i e femeia ... nu aceasta e¹⁴⁵ mireasa
Care lui i se cuvine ... Tot mai mare și [mai] mare ...
Și acum, cînd [toate] cele au intrat în a lor¹⁴⁶ apă,
Uite, ăsta e Arvinte ... mergi, vădană, de-l îngroapă.

[FEMEIA]
131r O, ești drept cum numai singur Dumnezeu în cer e drept ...

140. inițial Este o prea legiuită 141. încercare abandonată de remaniere [mînte] să se fie 142. inițial Tu și tu ... vă mulțumirăți, rău ori bin' ... dară dreptatea? 143. inițial Pe oceanu fără țărmi 144. modificat din De 145. supraintercalat 146. a lor deasupra lui ochi * șters

LĂPUȘNEANU

- 185 Mergi pe urmele ce-ți dăte și să nu vii îndărăpt,
Căci tu mi-ai aduce-aminte de o zi cumplită-n viață ...

BRAN

Este aspru, fără de suflet ... dar gândirea-i e măreață ...

IRIMIE

De se-ntîmplă-n astă țară vreo mare ¹⁴⁷ fărdelege
Cine poate fi de vină? Lăpușneanu, se-nțelege ...

[ACT]

Versiunea B

2282

[DREPTATE !]

(La Curte în sala tronului. Sînt mulți boieri adunați.
Aprozii stau la intrări)

132r

[SCENA] I

BRAD

Da, așa e vremea asta ... Ani ¹⁴⁸ întregi chemat la prînzuri,
Mini [î]ți naltă Vodă rangul și te lasă ca să spînzuri.
E o veselă domnie ... pentru cine nu se-neurcă:
Azi alătura cu dinsul lingă scaun, mini în furcă ¹⁴⁹

ARBORE

- 5 Să vă spun, boieri ... odată înlînisem un nebun.
Gura lumii doar pămîntul o astupă. „Vodă-i bun”,
Îmi zicea nebunu-acela. „Pot ¹⁵⁰ ca să te prind de piept,
Să te prad sau[să] te spînzur? ... Nu pot, vere ¹⁵¹ ... Vodă-i drept.”

BRAD

- 10 Vorbe de pe altă lume ... Eu ți-o spun că mă-ngrozesc ¹⁵² ...
Una numai din acele fapte dacă povestesc ¹⁵³
Ce se spune cumcă Vodă le-ar fi pus [la] cale. Știi
Pe-acel tinăr ce venise ici pe la Sîntă Mării,
Drept la trup, mai drept [la suflet], un străvechi și nobil nume ¹⁵⁴,
Știi tu unde-i vere?

[ARBORE]

Unde-i?

[BRAD]

E pe cealaltă lume.

[ARBORE]

- 15 Și de ce? De către cine?

133r

147. vreo mare deasupra lui singer[os] * șters 148. după Azi vei șters 149. ultimele două versuri inițial

E-o domnie prea ciudată, nu știu cine s-o priceapă:
Azi alătura cu dinsul și în scaun, mini în țepă

150. după Privi[rea] * șters 151. deasupra lui uite șters 152. după un rudiment de vers Uite, lasă-mi *** șters 153. dacă povestesc inițial că ți-o povestesc 154. inițial

Era nalt precum e bradul, era drept ca un stejar,
Drept la trup și drept la suflet ...

[BRAD]

Ce știu spune? Chiar nimic.
Dar destul că pot a zice cite-n lume doar se zic ...
Acel om ... Gruie din Vrancea, un viteaz făcînd minuni ¹⁵⁵,
Apucase după ¹⁵⁶ vremuri, de la buni, de la străbuni,
Acea dragoste adîncă de Mușatini ... nu vedea
20 Legiuit c-ar fi [să] steie sus pe tron Măria Sa.
Om care-a văzut războaie și pe dușman piept în piept,
El zicea chiar și lui Vodă ... „Doamne! cum nu-mi pare drept
Să te vād pe acel scaun unde-a stat, atît de mare ¹⁵⁷,
Ștefan Vodă, Domnul nostru care-n lume seamău n-are ...”

[ARBORE]

25 Și ?

[BRAD]

De unde pînă unde, deodată, la Hotin,
Fu închis sub pază bună și sub steamă că-i hain.
Este drept că Vodă dete o serisoare de cu vreme
Să se-ntoarcă iar la Curte și că n-are a se teme ...
Dară cînd sosi serisoarea ... colo-n temnița adîncă
30 Îl găsiră plin de rane singerînde, roșii încă ¹⁵⁸.

[ARBORE]

134r Un nebun purtat de vis ¹⁵⁹ ...
160 Poate că-n singurătate singur el s-o fi ucis ...

[BRAD]

Poate! Nici eu nu zic altfel ... poate da ¹⁶⁰ și poate ba ...
Dar legat ei îl găsiră ... De l-ar fi aflat așa
35 Cum putea să se ucidă ...? Și mai este, vere, una ¹⁶¹ ...
Omu-avea, bre, o nevastă ¹⁶² ... Și nu știi cum e nebuna
Și cum în sfîrșit sînt toate ... Vistierul aruncase
Ochiasupra ei ... mai știu eu? Cine știe?

[ARBORE]

Lasă, lasă,
Tu ești grăitor de strîmbe ¹⁶³ ...

[BRAD]

Cîte spun sînt toate drepte ¹⁶⁴.
40 Cine vrea să-l vază încă la fereastră să aștepte ¹⁶⁵ ...

[ARBORE] ¹⁶⁶

Un prohod pe uliți trece ...

[BRAD]

E-a lui Gruie.

[ARBORE]

Nu mai spune ¹⁶⁷ !

[BRAD]

E țărîna care cade peste-o stea care apune ...

155. inițial Acel om ... <Coman> <Gruie> <Roman> Gruie din <Alba> Vrancea ... era om viteaz și bun
156. după crude [vremuri] șters 157. inițial unde-a stat la rău și bine 158. urmează De prisos a fost serisoarea ...
șters 159. inițial Dar era nebun ... ce-n vis ... parțial șters 160. supraintercalat 161. inițial

Dar legat ei îl găsiră ... Cum ar putea
Om legat să se ucidă? ... Și mai este vere, una

162. inițial Omul avea o nevastă ... prea frumoasă 163. deasupra lui rele șters 164. inițial Grăitor de lucruri drepte
165. inițial Cine vrea să vază totul la fereastră să aștepte 166. in ms. din inadvertență BRAD 167. inițial Taci,
nu spune

Marea vieții văzînd-o înălțîndu-se de rîful ispitelor, la limanul tău cel lin alergînd striga către tine: „Scoate din stricăciune viața mea, multmilostive”.

I B[OIER]

Dar visterul? Ține pasu-asupra tinerei femei ¹⁶⁹.

II [BOIER]

- O! visterul e-un prieten și-al lui Vodă și al ei;
45 O urmează de aproape ... plinge sigur chiar și el ¹⁷⁰
Pe-un viteaz atît de mare.

[I BOIER]

Visterul? Un mișel ¹⁷¹!

- El a pus la cale toate, nu degeaba e pe-aproape.
El s-a înțeles cu dînsa ca de Gruie să o scape ¹⁷²,
Și muierea ce-a iubit-o Gruie chiar a fost unealta,
50 Tot ca una sînt cu toate, ia pe una dă în alta.

GLAS DE PREOT

Care desfătare lumească rămîne neîmpreunată cu grija, care mărire stă pe pămînt neschimbată? Toate sînt mai neputernice decît umbra, toate sînt decît visurile mai înșelătoare; într-o clipeală toate acestea moartea le apucă.

Unde este dezmierdăciunea cea lumeasă, unde este năluca celor trecătoare? Unde este aurul și argintul? Unde este mulțimea slugilor și strigarea? Toate sînt țărîna toate cenușă, toate umbră. Ci veniți să strigăm împăratului celui fără de moarte: „Doamne vecinicilor tale bunătăți învrednicește-l pe acesta ce s-au mutat de la noi odihnindu-l pre dînsul întru fericirea cea neîmbătrînită”.

I [BOIER]

De se-ntîmplă ceva-n țară și cumplit și fără de lege
Cine poate fi de vină? Lăpușneanu, se-nțelege.

UN PAJ

Sst? Tăcere, vine Vodă ...

[I BOIER]

Cumu-i dracul? Vesel? Trist?

[II BOIER]

Fiți pe pace! fiți pe pace! Este vesel Antichrist.

[GLAS DE PREOT]

Adusu-mi-am aminte de proorocul ce strigă: „Eu sînt țărîna și cenușă”, și iarăși m-am uitat în norminturi și am văzut oase goale și am zis: „Oare cine este împăratul sau ostașul sau bogatul sau dreptul sau păcătosul; ci odihnește-l Doamne cu dreptii pe robul tău”.

[SCENA] II

L[ĂPUȘNEANU]

(pentru sine)

- 55 De se-ntîmplă-n astă țară vreo mare fărdelege
Cine poate fi de vină? Lăpușneanu, se-nțelege!
(tare, rîzînd)

168. semnul de aici și de mai jos trimite la textul de pe 112r—114r pe care îl reproducem aici 169. inițial Uite văduva! Frumoasă-i! Iar visterul (după ea) -n urma ei 170. inițial și desigur plinge singur într-ascuns 171. inițial Ce mișel! 172. inițial

El a pus la cale toate, cu muierea s-a-nțeles
Ca bărbatul să-i ucidă

urmează Vodă e izvorul, e vina, iară visterul e unealta,

Iar femeia ce-a iubit-o [Gruie chiar a fost unealta] șters

Bună vreme, bună vreme ... adunați ca și la joc ¹⁷³
Vă văd veseli, vă văd bine, vă văd zdraveni la un loc,
Sigur ați vorbit de bine despre mine, ca altădată ¹⁷⁴

BOIER I

60 Ne-nchinăm Măriei Tale cu supunere plecată

LĂPUȘNEANU]

Lăsați ... mie-mi place omul ca să fie precum e ...
E viclean, viclean rămiie ... De mă-ți întreba ¹⁷⁵ de ce,
Vă răspund că-n astă lume, pe cit gândul meu socoate,
Unul a știut ce face ... Dumnezeu ! Are dreptate,
65 Iară lumea asta largă o umplu cu ce-a putut,
De aceea fieșcine fie cum el l-a făcut ...
Nu încerce să-arate altfel ... Eu ? Rămin cum sint !
Crud, cum ziceți voi — nu rege, ci tiran pe-acest pământ ...
Ce cîntări de popi răsună gingave pe la ferești ?

[BOIER II]

70 Este Gruie de la Vrancea — Dacă vrei ca să-l privești
Iată ¹⁷⁶ cum [i]l duc acuma cu mulțime de norod
La mormînt ca să-l îngroape ... eu cîntare și prohod ¹⁷⁷.

[LĂPUȘNEANU]

137r

Este Gruie ? Dar se cade ca dușman Domniei Mele
Să se-ngroape ca și alții ... ? Ei, aprozi ! Goniți acele ¹⁷⁸
75 Gloate care imblă-n uliți ¹⁷⁹ văitîndu-se, mergeți,
Risipiți toată mulțimea, iar pe mort să îl aduceți
Să-i gătesc mormînt mai mare, ca să spînzure în vînt
Precum gîndu-i era-n viață între cer și-ntre pământ ...
O, viteaz fără pereche, bun de lupte, rău de gură,
80 Și la moarte te urmează a Domniei Mele ură ...
Între cîte ¹⁸⁰ Lăpușneanu nu cunoaște e iertarea :
Da, vei spînzura-n cîmpie ... da ! și neagră va fi zarea
Și de lupi flămînzi ca iarna, iară corbi în negre stoluri
De asupra-ți se coboare în sălbatece ochuri,
85 Pentru inima din tine s-or lupta pe osîmînte ¹⁸¹
Cîte ai făcut tu mie, Lăpușneanu ține minte ¹⁸² ...
(*s-aude un țipăt de femeie*)
Ce strigări ... Goniți muierea ! ... Se prefăce cumcă piere ¹⁸³ ...
Vist[i]erul singur știe ce plătește-acea durere.

[BOIER I]

O ! tiranu-i fără milă ...

[BOIER II]

Biata, minile își frînge,

90 O, cum plînge de se-neacă.

LĂPUȘNEANU]

Da ! [și] foarte bine plînge ¹⁸⁴,

138r

Și-i frumoasă ca nealta ... Cum e albă plîngătoarea ¹⁸⁵,
Haina neagră [i]i stă bine și o prinde de mirare ...
Și la nuntă și la moarte e totuna, orice-ați spune,
Un amestec e de lacrimi, de vis și deșertăciune.
(*soldatii aduc coșciugul și-l depun pe o năsalie*)

173. inițial adunați ca și la nuntă 174. inițial Sigur m-ați vorbit de bine, o, desigur ... o, vă știu (căci vă [știu])
<precum[știu]> (căci, pricep) Se-nțelege 175. inițial. De mă întrebați 176. după Cum șters 177. inițial e un preț
frumos prohod ! 178. inițial Să se-ngroape cu-așa pompă ! Ei aprozi ! Vedeti acele : aprozi este șters dar trebuie restituit
din rațiuni contextuale și metrice 179. inițial care-n [uliți imblă] 180. Între cîte deasupra lui Căci acea ce șters 181. ini-
țial Se vor bate pentru carnea, pentru inima din tine ... : în ms. lupta a fost înlocuit de alt cuvînt, indecifrabil
182. inițial Cîte ai făcut în viață Lăpușneanu știe bine 183. cumcă piere deasupra lui cumcă plînge șters 184. inițial
Este drept, prea bine plînge apoi Sigur, Foarte bine plînge 185. deasupra lui plîngătoarea șters

- 95 Boieri, acum vă dau drumul, pe la [casa] voastră mergeți¹⁸⁶
 Și icoana mohorită voi din minte să o ștergeți ...
 Să veniți doar la chennare-mi — Lăpusneanu așa este.
 Iar¹⁸⁷ în zilele lui multe se întâmplă fără de veste,
 Căci un Domn ca și acesta nu va fi și nici a fost ...
 100 Multe par întâmplătoare, fără lege, fără rost,
 Căci en mult ascund în umbră taina sufletului meu ...
 Vouă nu am [a] răspunde, mie și lui Dumnezeu!
 Dar de-a doua (boierii iese)

[SCENA] III

2254

[LĂPUȘNEANU]

[(își ridică mantia de pe mort)]

- O, tu ramură din urmă dintr-un vechi și drept copac¹⁸⁸,
 Iat-acuma-a tale visuri în nimica se desfac ...
 105 Tu n-ai cunoscut minciună, măgulire ori vinzare,
 Ci¹⁸⁹ creștea în sus la ceruri tot mai mare și mai mare.
 Îndeajuns¹⁹⁰ a fost minia fără de lege ș-o săcure
 Ca să curme pe vecie trunchiul mîndru din pădure.
 Dintre cei legați prin singe, dintre cei aleși din turmă,
 110 Dintre cei legați la Putna încă unul, cel din urmă¹⁹¹,
 Încă unul ce trecuse prin a țării veche școală¹⁹²,
 Care poduri de cetate le urca cu¹⁹³ mîna goală,
 Ce pe-a zidurilor crește [dobora] e-o mîna tunul,
 Ce sfărma e-un pumn un creștet dinainte i: încă unul.

Eram tineri, eram mîndri, eram singuri, eram șapte,
 Era zi în toată lumea, numă-n Putna era noapte¹⁹⁴,
 Toam¹⁹⁵-atunci trecuse-un suflet peste-al morții negru vad:
 Cel din urmă din Mușatini sta întins pe crengi de brad¹⁹⁶;
 5 Galben, mîndru și în moarte înainte-ne-l văzum
 Coperit cu crengi de dafin, de-al cădelnițelor¹⁹⁷ fum¹⁹⁸;
 Se sfîrșise-acele cînturi¹⁹⁹, preoții-ncheiasse ruga,
 Doar din cînd [în cînd] sunat-a²⁰⁰ jalnic și-ntr-o dungă
 Buga,

- Clopotul lui Ștefan-Vodă ce²⁰¹ cînd vremile se schimbă
 10 Mișcă pururea de sine, greu *, prorocitoarea limbă²⁰².
 „Toate vechile temeieri și Moldova cea străbună
 O corabie pe mare bîntuie de furtună,
 În primejdie credința și poporul, legea ... totul ...
 Mîinile-nfrîngînd cerca-vom unde-i Domnul și pilotul
 15 A căruia vorbă numă ne înalță și ne scapă,
 Un²⁰³ luceafăr ce răsare călătorilor pe apă”.

186. inițial Ei boieri, mergeți cu toții pe la casa voastră iar șters 187. deasupra lui Și șters 188. inițial O [tu] ramură uscată din înalt și drept copac 189. deasupra lui Și șters 190. după Și de-ajuns șters 191. în ms. acele două versuri din urmă figurează în ordine inversă și sînt urmate de începutul unui al treilea: Dintre cei leg[ati] 192. inițial Încă unul dentr-aceia apoi Încă unul ce trecuse prin a veche și 193. în ms. la 194. inițial

Eram tineri, eram mîndri, eram mari și eram șapte,
 Era lumea-ntunecată, era Putna, era noapte,

195. în ms. toemai 196. inițial

Cel din urmă-ntre Mușatini a trecut al lumii vad,
 Trupul său înalt și tînăr sta lungit pe crengi de brad;

197. după flacărelor șters 198. inițial Cînd cîntările-ntristate <se urcau> se suiau în sus <prin> prin negru fum; următoarele patru versuri sînt reportate aici printr-un semn de intercalare [≡ de pe 230 v 199. inițial Se sfîrșise cînturi jalnici 200. inițial Doar suna din vreme-n vreme 201. după care șters 202. inițial Sună pururea de sine din profetica sa limbă 203. deasupra lui Ce sau C[um] șters

„Poate s-o ivi vrounul de ne-nalță și ne scapă,
Cum luceferi²⁰⁴ se ridică călătorilor pe apă.”

231r

„De acuma înainte e Moldova cea străbună
20 Ca corabia pe mare bintuită de furtună²⁰⁵,
În primejdie-i credința și poporul, legea, totul,
Minile fringind ne²⁰⁶ zicem : Unde-i Domnul și pilotul,
Unde cel care c-o vorbă ne înalță și ne scapă,
Unde-i steaua să răsare călătorilor pe apă²⁰⁷ ?”

2260

253r

115 Eram tineri pe atuncea, eram singuri, eram șapte,
Noapte era-n toată lumea, și la Putna era noapte,
Se sfârșise și prohodul, se-ncheiase de mult ruga,
Doar suna adinc²⁰⁸ și dulce și din vreme-n vreme Buga,
Clopotul lui Ștefan Vodă, ce cînd vremile se schimbă,
120 Mișcă neatinș de nime, rar, profetica sa limbă²⁰⁹.
Pe atunci trecuse-un suflet peste-al morții jalnic vad,
Cel din urmă din Mușatini sta întins pe crengi de brad,
Tinăr ... mîndru și cuminte înainte-ne-l²¹⁰ văzum,
Coperit de crengi de dafini și de-al candelelor fun ;
125 Tu²¹¹, luînd de pe-a ta frunte uriașă, neagra cască :
„Dumnezeu n-a vrut Moldovei alt Mușatin să se nască
254r Și de astăzi înainte²¹² e Moldova cea străbună
Ca corabia pe marea bintuită de furtună ;
În primejdie e țara, legea moartă, neamul, totul,
130 Minile fringînd ne zicem : Unde-i Domnul și pilotul
Care numai cu o vorbă ne înalță și ne scapă,
Unde-i steaua ce răsare călătorilor din apă ... ?”

2254

232r

Tu ziceai acestea toate.
„Nu, din trunchiul vechi și mîndru nu mai vru un ram să crească,
135 Dumnezeu n-a vrut Moldovei alt Mușatin să se nască,
Cu acesta se încheie tot trecutul pînă ieri”.
„Am rămas de capul nostru, ce ne facem noi²¹³, boieri ?
Să alegem care vrednic dintre noi se va cunoaște ...”
„Ce alegeri ? Vorbe ! Domnul nu s-alege, el se naște .
140 Da ! cutare e viteazul sau bogatul, înțeleptul,
Să fim Domni avem aicea toți²¹⁴ puterea ... nimeni dreptul.
Lui asemenea s-ar crede fiecare dintre noi,
Dezbinarea ar aduce peste țară mari nevoi.
De aceea frați de cruce să ne prindem, să-nțelegem
145 Cumcă unul dintr-ai noștri nu se poate să alegem.
Puneți mantia frumoasă și coroana în mormînt ...
Și cu sceptrul lui în mînă să coboare în pămînt
Și, legați fiind cu toții, cei de sus și [cei] de jos,
Să alegem singur rege în²¹⁵ Moldova pe Hristos.

204. deasupra lui lucefăr șters 205. inițial

De acuma înainte și Moldova cea străbună
O corabie pe mare bintuită de furtună

206. după noi șters 207. inițial

Unde-i Domnul și pilotul

Care cu o vorbă numai ne înalță și ne scapă

Ca o stea care (străluce) răsare călătorilor pe apă ?

208. inițial Doar c-un glas încet 209. inițial Mișcă-ncet, neatinș de nimeni, jalnic, trist, profetic, a sa limbă
apoi profetica sa limbă apoi Mișcă-ncet, neatinș de nimeni doar de-un demon a sa limbă ; această din urmă
formă a versului nu este anulată de poet 210. în ms. -i 211. după Tu te-ai ridicat atuncea, Gruie șters 212. repelal din
inadverlență 213. deasupra lui dar șters 214. după cu șters 215. deasupra lui pe șters

- 150 Nu pe altul ²¹⁶. La-nălțarea-i să s-amestece străinii ²¹⁷?
 Ci cu toții dreptatea rânduți să o împartă,
 Noi să punem tot la cale fără vorbă, fără ceartă.
 Nici ²¹⁸ eu toții împreună și nici unul dintre noi
 Să nu dea-ndărăt naintea dușmanului în război,
 155 Nici cu toții împreună și nici unul din cîți sînt
 Să nu poată da din țară vreun petec de pămînt ²¹⁹.
 Tu ziceai aceste toate ... Ne-nvoirăm chiar așa,
 Dar de-a doua zi urmat-au fiecare calea sa. 233r

Dintre toți care atuncea s-adunară la mormînt 230r
 Toți uitară a lor vorbă ... Tu te-ai ținut de cuvînt.

- Dintre cîți se adunară ca să facă jurămînt 233r
 160 Toți urmară altă cale ... tu te-ai ținut de cuvînt.
 Nu cumva vro răsplătire-n altă lume te așteaptă,
 Nu cumva Hristos din ceruri o să-ți facă parte dreaptă?
 Nu ne-o spun ²²⁰ aceasta popii ce, din cărțile lor vechi,
 Mii de ani povestea asta ne-o cîntară în urechi? ...
 165 Ș-a ta inimă vitează, ș-ale tale nalte gînduri
 Au găsit a lor răsplată ... Giulgiul ăsta, patru scînduri ²²¹.
 Unde ajungem, mări vere, eu ca tine să fi fost? ²²² ...
 Tu ce dormi, dormire-ai vecinic, fără-ntoarcere, un prost,
 Căci dacă spre altă viață tu acuma te-ai trezi
 170 Tot în lumea cea comună de mizerii ai trăi ...
 <O sămînță roditoare cată-n inime să sameni,
 Ca s-ajungi ²²³ stăpîn se cade ca să-i iei adînc pe oameni.
 Eu invidia și ura poreclitu-le-am virtuți,
 Am numit erou pe gîde fierul ca să i-l ascuț,
 175 Iar celui viclean și neted eu ²²⁴ i-am zis că-i înțelept,
 Am numit nebun pe nobil, prost i-am zis acelui drept,
 Din ale mulțimii patimi făcui scară de mărire
 Și, sînt sigur, mă urmează toți în vecinică orbire;
 Te ferește însă de-una ²²⁵, te ferească însuși cerul 234r
 180 În momente de uitare a le spune adevărul,
 A le spune că nu-s vrednici decît de adînc dispreț,
 Că pentru o vorbă goală tu jertfești ²²⁶ a lor vieți,
 Că în tine nici îți ²²⁷ pasă, nici visezi de a lor păsurii,
 Cu-a lor proprie micime de simțire că îi măsurii,
 185 Cumcă lauda cu care îi încarci e o ocară ...
 Cumcă tot ce e ca dînșii este vrednic ca să piară ... >²²⁸

- Tu țineai la cele ²²⁹ bune, la străbune obiceiuri
 Și voiai să vezi Moldova iar pe vechile-i temeuri
 Și voiai să vezi ²³⁰ coioana pe o frunte legiuită,
 190 Pe cînd eu treceam adîncul din ispită în ispită,
 Și gîndeai că vine ²³¹ vremea veche de nu azi, dar mine;
 Ai ținut una și bună, dreaptă inimă de cine ²³²,
 Și-n zădarnica ta luptă te urma un ochi mereu ...
 Un prieten care ție-ți părea dușman ²³³ ... [el] sînt ²³⁴ eu.
 195 Ai murit prin viclenie și ucis de un mișel,

216. inițial Ce ne trebui? ... 217. deasupra lui păgînii șters 218. după Dar <eu> <noi> nici toți șters; ultimele trei versuri anulate dar neînlocuite 219. inițial chiar o palmă de pămînt apoi nici un petec de pămînt 220. modificat din spune 221. inițial Giulgiul alb și patru scînduri 222. inițial Unde ajungeam de-atuncea eu ca tine să fi fost? 223. deasupra lui să fii șters 224. după I-am șters 225. inițial Mă feresc însă de una, mă ferească însă cerul 226. în ms. <eu> tu jertfesc 227. modificat din imi 228. deși anulate și transferate în PROLOG, ultimele 16 versuri au fost menținute aici, unde își pot avea locul 229. după ve[chea] și înainte de vechi șterse 230. deasupra lui pui șters 231. inițial Tu credeași apoi și spuneai să <fie> vie 232. inițial Și-ai ținut la cele drepte, dreaptă inimă de cine; urmează două versuri șterse;

Nu știai că lumea asta merge din rău în mai rău,
 Cumcă binele <o dată poate are> vrodată nu a fost la rîndul său 233. inițial Un prieten și un dușman
 234. deasupra lui eram șters fără reajustare metrică

Tu, ce ai putut ucide șapte sute cum e el,
 Mai mult ... fruntea ta cea moartă e minjită de rușine,
 Mai mult ... și dreptate-ți face ... altul nu ... unul ca mine.
 Mai mult ... pentru ²³⁵ al tău nume, pentru-ai tăi e un noroc
 200 Cumcă nu unul ca tine șade azi în acest loc ...

2282

138r

(își aruncă mantia domnească ²³⁶ peste coșciug)

139r

Ei, aprod ... vin' mai aproape ... mai aproape ... adu flori ...
 Le aruncă, o movilă, peste manta-mi ... Uneori ²³⁷,
 Cînd al morții rece spirit trece-n juru-mi în tăcere ...
 Flori mă-ucintă, flori fac ²³⁸ ochilor plăcere,
 205 Aduceți din dafin verde ramuri multe ... Aduceți
 Multe flori ca-ntr-o grădină, ca la Curte ²³⁹, măi băieți!
 Te ferească numa cerul de bătaia de joc a sorții ...
 Ce păcat că mor vitejii ... și urit miroase morții

[SCENA] IV

VODĂ, VISTERUL

VODĂ

Iată vărul meu prea dulce ... Bun sosit la Curte, vere,
 210 La Hotin ai fost se vede două zile, vistiere.

[VISTIERUL]

Minile M[ăriei] Tale le sărut ²⁴⁰ pentru-ntrebare,
 Dar am fost bolnav acasă ...

[VODĂ]

Da, da! Este-o boală mare
 Cînd bărbatul se tot [duce] și îți lasă casa goală
 Și cînd n-ai de dînsul frică și nici grijă ... Ce mai boală ²⁴¹!

[VISTIERUL]

140r

215 Ei, M[ăria] Ta-nțelege totdeauna și degrabă ²⁴²
 Dacă sluga e bolnavă sau de are altă treabă ...
 Dar ce flori mai sînt aicea ... Ce podobnică primire!

[VODĂ]

Pentru tine le fac toate, vere ... parcă calci a mire.

[VISTIERUL]

Bunăitatea ²⁴³ voastră, Doamne! Dar așa de prost nu sînt,
 220 Mai culeg și eu [o] floare care cade la pămînt
 Sau pe care-o fac să cadă, mai cu bine, mai cu răul,
 [Î]l împing ²⁴⁴ și la o parte dacă strigă nătărăul ...
 Dar ca ²⁴⁵ din senin, deodată, de-o muiere să prind frică,
 Să mă-nsor pe nealese, cu te miri ce, mai nimică,
 225 O! aceasta nu se-ntîmplă ...

[VODĂ]

Foarte bine, înțelept!

Dar, vistere, ce-i cu Gruie de la Vrancea? Spune drept.

235. după este șters 236. supraintercalat 237. urmează

Cînd cadavrele miroase și cînd sîngele se-ncheagă,

Lăpușneanu

238. deasupra lui îmi umplu șters 239. ca la Curte deasupra lui chiar domnească șters 240. inițial Sărut minile
 apoi Minile M[ăriei] Tale sărutînd 241. inițial

Boala dragostei ... atuncea cînd bărbatu-ți face loc

Și cînd n-ai de dînsul frică și nici grijă ... <Mare foc?> Ce [mai foc?]

242. și degrabă deasupra lui cit se poate șters 243. după O, M[ăria] Ta! șters 244. inițial Mai împing
 245. supraintercala

[VISTIERUL]
(c-un aer viclean)

Gruie ? [Î]l tăiară turcii la Hotin !

[VODĂ]

Minune mare,
A ²⁴⁶ venit tirziu, se vede, cartea noastră de iertare,
Ai trimis-o, vistiernice, fără nici o îndoială ?

[VISTIERUL]

230 Doamne, am trimis-o ! Dacă nu eram cuprins de boală ²⁴⁷
Mă duceam eu însumi, însă ...

[VODĂ]

Nu-i nimica, bine, bine.
Tot nu era Gruie-acela ²⁴⁸ vre un om cum se cuvine,
Orice pas făceam în țară [i]l simțeam că mă încurcă,
Prea era din cale-afară prost și îmi dădea de furcă ...
235 Treaba asta e sfârșită ... mortu-i colo în cămară ²⁴⁹
Și, de ochii lunii numai, ca ²⁵⁰ să scap de vorbe doară.
Și ca lumea să nu zică că făcui vro nedreptate,
O să-l spînzure-n cîmpie și afară de cetate
Ca dușman împărăției cei turcești și dușman mie :
240 Trebuie stîrpiți cu toții rîvnitorii de domnie ²⁵¹.

[VISTIERUL]

Daca-așa vă fuse gîndul ²⁵² și așa găsiți cu cale
Poate că și eu făcut-am pe pofța Măriei Tale ...
O ! scrisoarea ceea, Doamne, a fost bună pentru multe,
Bună-ntii ca și mulțimea cea neroadă s-o asculte,
245 Bun-apoi ca ascultare eu la cineva să capăt ²⁵³ ...
Ș-așfel nime nu-i de vină ... Turcul doar ... el i-a pus capăt.

LĂPUȘNEANU

(apart)

(clătînînd din cap)

Este el ... Ei, vere, vere, e o mare mișelie,
Dar îmi place ... Tu, tu singur poate că îmi sameni mie ...
Pentru sufletul lui însă poți să pui să fac-o rugă ...
250 Ia așa ... mai calea-vale ...

[VISTIERUL]

Prea supusa voastră slugă
Au și plins chiar ²⁵⁴ la prohodul acelui viteaz prea mare ...

[LĂPUȘNEANU]

Vere, așa-mi placi tu mie ... că ți-aș da o sărutare,
Dar lasă ... Lăpușneanu sărutînd ... ar rîde-o lume.
Ce sînt oamenii, măi vere, ... să-i ia dracul, niște glume.
255 Uite, vere ... Doamna e pe gînduri dusă ²⁵⁵
Dup-acele cîntece ²⁵⁶ de la Țarigrad aduse ...

(visterul iese)

Dară ce s-a-ntîmplat oare ... S-a putut ca musulmanul
Din ²⁵⁷ Hotin să calce legea poruncită de sultanul ?

(s-aude zgomote afară)

246. după Turcul să pună [să-l taie] șters 247. inițial însă cum eram cuprins de boală 248. inițial Tot nu era Gruie-al nostru 249. inițial Treaba asta e sfârșită, vistiernice ... mortu e-n cămară 250. după și do[ar] șters 251. vers intercalat ulterior 252. inițial vă este gîndul 253. inițial eu la alții ca să capăt 254. inițial O să plîngă chiar 255. inițial Uite vere, pe acolo ... Doamna noastră-n așteptare apoi lute, vere ... Nerăbdarea Doamnei este, știm, nespusă 256. inițial Și acolo așteaptă-acele danțuri 257. după Să [incalce] știm

[SCENA VI]

O STRAJĂ ²⁵⁸

Stai pe loc ... nu-i voie ... ***

UN GLAS

Las-o ... E-o femeie, bre ²⁵⁹.

(*vin curtenii și boierii*)

L[ĂPUȘNEANU]

260 Ei, aprod, cine-i acolo?

[APRODUL]

E-o femeie care ²⁶⁰ vrea

Să se plîngă ...

[BOGDANA]

O l lăsați-mă odată să ajung ²⁶¹ pîn-la sfîrșit,

Căci ce sufăr eu în lume nu mai e de suferit.

În sfîrșit te văd odată, Lăpușnene, șezînd sus ²⁶²,

Tu ce-n țară și războaie și durere ai adus.

5 O veniți, veniți încoace, ascultați și voi, boieri,

Ce se poate în Moldova sub domnia cea de ieri.

Aide! Căci eu nu cer milă — Unde-i mila mea din lume?

Nu vă cer nici chiar dreptate, căci ea este azi un nume

Și la ce v-aș cere-o oare, singură sînt vinovată,

10 Singură îmi port pedeapsa cea cumplit de mare ²⁶³, toată,

Sînt de rînd, sînt o pierdută, o femeie din noroi,

Cine vrea ca să mă aibă, vie care va din voi ²⁶⁴...

Cine-ar zice cumcă celui eu am fost soție dreaptă ²⁶⁵...

O soție i-e credință ²⁶⁶, o soție îl așteaptă.

15 Dar din clipa-n care dînsul se duse l-am uitat,

L-am uitat de dragul altui pe sârmanul meu bărbat ²⁶⁷,

L-am vîndut, [da], l-am vîndut. Ce să fac dar? Ce să facă

O femeie ca și mine ... și străină și săracă ²⁶⁸.

M-am rugat la toată lumea, la dușmani chiar m-am rugat

20 Și atunci venit-au ²⁶⁹ unul din înaltul tău palat,

Vine puiul de năpîrcă: „Ești frumoasă, o femeie,

Dă-te mie trup și suflet și bărbatu-o să ți-l deie

Vodă”... Ce gîndeam eu ... Ar fi fost cu mult mai bine

Ca să mor în acea clipă decît atîta rușine.

25 Și totuși doream rușinea și să nu-l văz niciodată,

Dar să știu a lui viață din primejdie scăpată.

El? sufletul meu cel dulce și lumina mea apusă

Și un trup făr' de voință mi-au lăsat. Mi se pierduse

Mintea ... Dar îmi arătase mizerabilu-o scrisoare

30 Iscălită chiar de tine, Lăpușnene, de scăpare;

Și, pe cînd trăia cu mine, a trimis un ucigaș

Ca să-mi gîtuie bărbatul ... Și tu, Lăpușnene, lași ²⁷⁰

258. după UN GAR[DIAN] șters 259. inițial E-o femeie și se poate 260. inițial E-o femeie ce socoate *

261. deasupra lui pătrund șters 262. șezînd sus deasupra lui sus pe tron șters 263. deasupra lui toată șters 264. inițial

Cine vrea ca să mă aibă, veniți care va din voi
Sînt de rînd, sînt o femeie pierdută și din gunoi

apoi s-a indicat prin cifre inversarea celor două versuri 265. vers născut din

Cine dintre voi cutează <să> de a zice cumcă eu,

Eu am fost soție celui mort?

<Cine-ar zice> Nu ziceți că <eu> a lui am fost [soție dreaptă]

Nimenea să nu-ndrăznească

266. inițial O soție îl iubește 267. inițial L-am uitat de dragul altui, bietul, bietul meu bărbat 268. ultimele două versuri inițial

Da, eu i-am vîndut cenușa, l-am vîndut, <ce puteam face> ce era să facă,

O femeie fără sprijin ... El închis, eu fără pace

269. inițial Și atuncea vine 270. inițial Și tu, Doamne, tu îl lași

- Să se-ntîmple-n bunăvoie grozăvii fără de neam ²⁷¹,
 Să trăiesc cu ucigaşul omului ce închinam,
 35 Pentru care în păcate am căzut ... Ascultă, fiară,
 Ai văzut vrodă-atîta mişelie şi ocară?
 Tu, ce ca un bici din ceruri eşti trimis de Dumnezeu,
 Tu, diavol în picioare, tu unic ²⁷² în veacul tău,
 Spune-mi, spune-mi dacă-n iaduri se mai poate iscodi
 40 Chinul care peste mine tu ai vrut a hotări.
 Cum să mă mai uit [în faţă-i], cum în faţă-i să mă port?
 Mi-e ruşine şi mi-e jale chiar de faţa lui de mort.
 Dar nevrednică sînt astăzi chiar şi mîna a-i atinge,
 A-i atinge faţa moartă ce lipsită e de sînge.
 45 Am în mîna mea o carte, chiar domnească, de iertare,
 Ţi-o arunc în faţă, uite, fără cuget şi muştrare.
 O! uitaţi-vă la dînsul cum se uită ... parcă rîde
 Un tiran fără de suflet, un despot cumplit, un glde ²⁷³.
 O, copiii mei, sărmanii, ce vor zice ei odată?
 50 „Muma a trăit cu omul ce-a ucis pe-al nostru tată”.
 Ba nici chiar mormînt nu are ... Vrei să-l spînzuri ²⁷⁴ de-un copac
 Ca să-l bată vîntu ²⁷⁵-n laturi, neagră inimă de drac ...

145r

- O! lăsaţi-mă odată să ajung pîn' la sfîrşit
 Sufletul ²⁷⁶ mi se sîfşie, nu mai e de suferit!
 Bună vreme, Lăpuşnene, care şezi acolo sus,
 Nu mă-ntrebi ce bine-mi merge, nu mă-ntrebi ce ți-am adus?...

146r

- 5 O veniţi, veniţi aproape, ascultaţi şi voi boieri,

2254

Cum nu este nimeni, nimeni căruia să mă pot plînge,
 Nimeni care să mă spele de ruşine şi de sînge?...
 Dar lăsaţi-mă odată să ²⁷⁷ ajung să-l văd pe glde.
 O, de multe-a ris tiranul, dar acum nu mai rîde.

235r

- În sfîrşit te văd odată, Lăpuşneanu, ins cu fală,
 Cu privirea ta vicleană ce îndeamnă şi înşeală,
 Dară nu îmi plec genunchii la a tronului tău treaptă ²⁷⁸,
 265 Tu nu eşti Domn pentru mine: fiară cruntă şi nedreaptă ²⁷⁹!
 Ceea ce-o să-ţi spun acum n-am mai spus-o nimărui:
 Gîde, ce-mi făcuşi bărbatul? Lăpuşnene, unde-i Gruî?
 O veniţi, veniţi aproape, ascultaţi şi voi cu toţi
 Ce se-ntîmplă în Moldova sub domnia ăstui ²⁸⁰ hoţ.
 270 Aide! căci eu nu cer milă. Unde-i mila mea? Nu cer
 Nici dreptate — căci dreptatea ce-mi rămîne e să pier,
 Sînt pierdută, pîngărit-am focul strămoşestei vetre ²⁸¹,
 Vrednică a fi ucisă jos pe uliţă cu pietre,
 Sînt de rînd, ca o femeie ridicată din noroi,
 275 Cine vrea ca să mă aibă — vie care va din voi!

Nimeni dintre voi [— —] nu-ndrăznească-a zice-acum
 Că am fost soţia dreaptă a lui Gruie, că-l zugrum.
 Nu l-am înşelat ²⁸² cu altul, nu eu mi-am făcut de cap?
 Ce-mi ajută dar acum c-am făcut-o ca să-l scap?
 280 Cunoşteam pe fiara asta ce nu ştie co-i iertare,
 M-am plecat ²⁸³ la toată lumea, m-am rugat la mic şi mare,
 Orice rază se pierduse ... Ce să fac? Dar ce să facă

236r

271. inițial Să se-ntîmple-n bună voie lucruri ca aceste apoi grozăvii ca și aceste 272. tu unic deasupra lui ai căzut* șters 273. inițial Un tiran fără de suflet, fără inimă-acest glde 274. șters dar reluă deasupra 275. modificat din vîntul 276. după Căci ce suf[ăr] șters 277. inițial să-l 278. în ms. din inadvertență dreaptă; inițial l-ale [tronului tău trepte] 279. inițial Tu ce Domn de alți numit acia, însă de mine o fiara cruntă și nedreaptă! 280. deasupra lui unui șters 281. inițial Sînt pierdută, călcătoare de credință 282. inițial Nu eu l-am vîndut 283. după rugat șters

- O femeie fără sprijin, părăsită și săracă ²⁸⁴ ...
 Cînd puterea ei, viața, brațul ei, a [ei] lumină
 285 Zace-n temniță de moarte, singur, fără pic de vină ²⁸⁵.
 Și atunci ... veni ispita! Nu ți-a fost de-ajuns să moară,
 Nu, ai vrut să-i fie neamul de rușine și ocară,
 Au venit ispititorul, om de sfat la cele rele ²⁸⁶,
 Ce îmi suflă în ureche rușinoasele momene:
 290 „Vodă-l osindi chiar astăzi, zise tainic omul tău,
 Nimeni nu poate să-l scape de la moarte ... numai eu ²⁸⁷ ...”
 „Scapă-l, zic! O, mintuiește-l, tot ce am, multe, puține,
 Ce odoare am ia toate, ia și haina de pe mine,
 Dară scapă-l ²⁸⁸ [de la moarte]”, „O!, îmi zise el acu ²⁸⁹,
 295 Eu nu voi alte odoare ... singurul odor ești tu,
 Dă-te mie trup și suflet și apoi ... [i]l scap de moarte...”
 O, cum n-am murit atuncea ... căci era cu mult mai bine!
 Tu, iubirea mea păgînă ²⁹⁰, născătoare de rușine,
 M-ai împins ... ca înaintea-i ²⁹¹ s-ajung a-mi ascunde fața
 300 De ce mi-au cerut ocară și nu mi-au cerut viața?...
 Mîntea chiar mi se pierduse, îmi arată o scrisoare
 Scrisă chiar de a ta mină, Lăpușnene, de scăpare;
 Și pe cînd uitam cu dînsul datoria de soție,
 Trup ²⁹² fără de vro voință și ²⁹³ cuprins de nebunie ...
 305 Tot el a trimis în taină să-l ucidă ... l-a ucis.
 Cum mă deșteptai atuncea din grozavul, negrul vis ...
 Nu i-a fost de-ajuns o moarte ... trebuia ²⁹⁴ rușine-adîncă,
 Trebuia ca la mormintu-i să urmeze-o pată încă,
 Trebuia ca, cu rușine, să mă-mbrac în negru port
 310 Și să nu-ndrăznesc privirea-mi s-o arunc la acel mort ...
 Trebuia, ca și copiii s-aibă drept a-mi zice-odată:
 „Mumă! ai trăit cu omul ce-a ucis pe-al nostru tată ...”
 Ei, acuma, Lăpușnene, spune drept: așa-i că-ți place
 Ce adîncă mișelie iscodiși în pieptu-ți, drace!
 238r 315 Mai rămîne încă una ca de tot să te dezminii ²⁹⁵:
 Spinzură-l în ²⁹⁶ ochii lumii, lasă să-l mănince cîinii.

[LĂPUȘNEANU]

- Aide, veniți mai aproape. — Ei femeie ²⁹⁷, ai sfîrșit?
 Te înșeli crezînd pe Vodă ²⁹⁸ mulțumindu-se cu-atît.
 Îmi chemați pe vistierul ... Vîno-ncoace, vistiere:
 Oare sînt adevărate cite spune-acea nuiere?
 5 Nu-mi răspunde ... toate, toate sînt adevărate, știu,
 Ai vrut să mă scapi de-un dușman, mulțumit trebui să fiu ²⁹⁹ ...
 Ce-ai făcut ³⁰⁰ [tu] pentru mine nu e faptă rea ... Nimica,
 La uciderea-i te duse gelozia, iar nu frica.

284. inițial și străină și săracă; o variantă răzleață a acestor două versuri figurează șlearsă, pe 241r

Da, m-am dat în braț rușinei ... Oare ce era să facă
 O femeie ca și mine, părăsită și săracă

285. inițial Zace-n temniță de moarte, fără nici un pic de vină 286. inițial

Au <avut> venit ispititorul, prieten [al] Măriei Sale
 Om de sfat și om de taină ~

287. inițial

Vodă-l osindi <la moarte> cu totul, numai eu pot să-l scap dar numai eu
 De mai e vreo scăpare ~
 Nimeni nu poate să-l scape de la moarte decît ... eu

288. inițial

Scapă-l, zic! o, mintuiește-l, <ce odoare am, pe toate> ia orice îți vine bine
 Ia-le, dară scapă-l, scapă-l

289. inițial O, el zise, nu primesc nici un odor 290. inițial O, tu dragoste păgînă; pe 2282, 142 v apare prima formă a
 versului Născătoare a rușinii fu iubirea ... 291. in ms., din inadvertență melică înaintea lui 292. inițial Ca un trup
 293. după prins șters 294. inițial trebuia să 295. inițial Mai rămîne încă una <ca> ca să-și [puie] virf de tot ... apoi Mai
 rămîne încă una, fă-o ca să nu te minii 296. modificat din de 297. după muiere șters 298. inițial Te înșeli cînd crezi
 că Vodă 299. urmează Dar pe lingă mulțumire <[rebuie]> caut[ă] să fiu și drept ... șters 300. inițial Ceea ce-ai făcut

- Tacă-ți gura ... tu, odată ³⁰¹ ! Ei, muier, ai sfișit?
 Crezi pe Vodă Lăpușneanu mulțumit numai cu-atîț?
 Nu cunoști ce [e] în mine ... Vino-ncoace, vîstiere,
 320 Sint adevărate oare cîte-au spus acea muier ...?
 Nu răspunde ... n-am nevoie să răspunzi, căci toate, toate
 Sint din fir în păr aievea, pe deplin adevărate ³⁰² ...
 Dar ce ai de gînd a face? ... Căci eu judec după lege,
 Ceea ce se zice-ntr-însa ³⁰³ fac și eu, se înțelege ...
 325 Eu i-am fost dușman lui Gruie ... un prieten face treabă
 Și mă scapă chiar de dinsul ³⁰⁴, deși nu mă prea întreabă,
 Dar, dorindu-mi bine mie și făcînd ce se cuvine,
 Se-ncurcă într-a legii île ... ceea ce [deloc] nu-i bine ...
 Ei, vlădică de Suceava, vezi la carte ce mai zice ³⁰⁵
 330 Să se facă-o judecată ca acea ce-avem aice ³⁰⁶ ...
 „Cînd un om den starea-nțîia ³⁰⁷ siluiește pe-o femeie ...”

[EPISCOPUL]

Moartea, Doamne, spune legea, dacă n-ar vrea ea să-l ieie ³⁰⁸ !

[LĂPUȘNEANU]

- Dacă ea n-ar vrea să-l ieie ... Trebuie să-l vrea ³⁰⁹ ... Voi eu ... ,
 Dacă nu se-ncape-n lege ... dacă nu-i pe placul meu.
 335 Ia-ți tu cartea ³¹⁰ subsoară și te du de mi-i cunună ...

[BOGDANA]

Ura ta, o Lăpușnene, de grozavă e nebună ³¹¹.

[LĂPUȘNEANU]

- Ia mai stați, căci înainte de-a pleca se cade-mi pare ³¹²
 Să-ntrebăm de e vro zestre ... Eu știu că avere n-are ... !
 340 Sigur pentru un prieten dau și cîte o moșie,
 Darnic și la nunta asta mi se cade a fi mie
 Și o fac cu dragă voie ... Pentru tine, vîstiere,
 N-o să rămîn eu în urmă și-o să dăruie o avere,
 Însă ... să ferească sfîntul, s-ar putea ca tu să mori
 Făr' ca de l-acea femeie să ai vrun moștenitori;
 345 Tu bogat și ea săracă nu se-ntîmpl-ades în lume ³¹³;
 Sigur că n-ai vrea femeia care poartă al tău nume
 Să trăiască-n sărăcie ... Uricare ³¹⁴, vino-ncoace,
 Un înscris cu-atîția martori este bine a se face ...
 Ca-ntîmplîndu-se visterul ca să moară vreodată ³¹⁵
 350 Văduvei care rămîne va lăsa averea toată ...
 Judecata[-i] prea-ncurcată și pe cît cred că e bine
 Îi și dau o încheiere ... Mai mult nu mi se cuvine ³¹⁶ ...

[BOGDANA]

Dar nu voi să-l iau ... stăpîne !

301. inițial Tacă-ți gura ... o, nebună 302. inițial sint deplin adevărate 303. inițial Ceea ce o zice legea
 304. după Gruie șters 305. inițial vezi la carte, vezi ce zice 306. inițial Să se facă o pricină ca aceea de aice ...
 307. inițial Cînd un om străin de casă 308. inițial dacă ea n-ar vrea să-l ieie 309. deasupra lui ia șters 310. inițial
 la vlădica apoi Tu ia cartea apoi Tu-ți ia cartea apoi Tu ia-ți cartea 311. inițial Ura ta o, Lăpușnene, n-are
 margini, e nebună 312. urmează Chiar e una * vîstiere ... S-ar [putea] 313. aceste ultime 7 versuri sint scrise pe
 238 v, cu un semn grafic de trimitere, în dreptul următoarelor 3 versuri de pe 239r, a căror variantă mai bogată și
 ullerioară o reprezintă

S-ar putea, ferească cerul, vîstiere, ca să mori

<Tu> Făr(ă) ca <cu acea muier> de l-acea femeie ca să ai moștenitori;

Tu bogat și ea săracă <de la Gruie-avînd copii> nu se-ntîmplă-(n aceaslă) ades în lume

314. după Deci șters 315. după înainte șters 316. ultimele trei versuri inițial

De-a muri a lăsa acea femeie

Văduvei ce să rămîie cea fă[ră avere] el [i]i las-averea toată ...

apoi

Văduvei ce-o să rămîie va lăsa averea toată ...

Pricina e prea-ncurcată ... care poate să o facă singură

O încheiem și cu ~

apoi Asta poate fi-ncheierea care-n mare se cuvine ... apoi care-o dau pe toată * ***

[LĂPUȘNEANU]

- Cine³¹⁷ oare te întreabă?
 Mergi, vlădică, de-i cunună și fă slujba mai³¹⁸ în grabă,
 355 Nu mai voi să port în minte astă pricină urită³¹⁹...

VIST[IERUL]

Daca n-avem altă cale, să ne cununăm, iubită!

EA

Ucigașe!...

[VISTIERUL]

Ce vrei? Vodă îți dă tot, moșii ... pe mine³²⁰,
 Cam de voie³²¹ de nevoie, dar așa găsi de bine ...

[(apart)]

Mulțumescu-ți, Doamne sfinte, cu atita că scăpai³²².

LĂP[UȘNEANU]

- 360 Iscălește, vistiernice, cartea ceea...

[VISTIERUL]

(apart)

Haide-hai,
 Mi-ai durat-o, Lăpușnene, lasă că ți-o țiiu eu minte.

[LĂPUȘNEANU]

Și acum la cununie, mergi vlădică înainte ...

[BRAN]

- Ce mai judecată, vere! Chiar turcească fuse asta³²³...
 Ai ucis pe-un om în codru ... mergi acasă, ia-i nevasta ...
 365 Ce ți-e, mare, c-o domnie fără rost, ce nu-i de soi,
 O s-ajungem³²⁴ ca să riză pîn' și babele de noi ...
 Ne! ți-a trebuit muiere și te plîngi ... Ai dar ce vrei.

[IRIMIE]

Ce știi tu daca nu este după placul dumneai³²⁵

Icea e țărîină-n glod,

Ici e bărbățelu mort.

[BRAN]

- Bine zici ... Broaște sînt multe³²⁶, e destul să fie balta ...
 370 Tot ca una sînt cu toate, ia pe una dă în alta.

L[ĂPUȘNEANU]

Ei, boieri, așa-i că bine judecai?... Mergeți cu bine³²⁷,
 Mergați că v-așteaptă nunta și urați-mi-i de bine,
 Mergați, „la mulți ani” le ziceți, „să sporească, să-nflorească,
 Zile mindre-nsurăței pe-a lor cale să-nfilnească ...”

- 375 Ce mai vreți ... odată nuntă!

[IRIMIE]

Hop și noi în urmă, vere,
 E ciudat ce se întîmplă-n lumea asta c-o muiere!

[LĂPUȘNEANU]

[(apart)]

Ei, duceți-vă cu toții³²⁸, minți ușoare și copile,
 La ce vremi ajuns-am oare, Doamne, -acum, și la ce zile³²⁹!
 (se duce și descopere mortul)

317. inițial Pe tine [cine te-ntreabă]? 318. deasupra lui chiar șters 319. inițial Voi să nu mai port în minte astă pricină cumplită 320. inițial Ce vrei? Vodă îți dă tot ce cei ... pe mine 321. după nevoie șters 322. inițial Mulțumescu-ți Doamne-n ceruri că scăpai numai cu-atita 323. inițial Chiar turcească ... ca-n pădure 324. inițial O (să) s-ajungi 325. inițial după pofa dumneai 326. inițial Broaște destule 327. inițial mergeți cu toții 328. cu toții supraintercalat 329. inițial În ce vremi ajuns-am oare Doamne, în ce zile!

VIST[IERUL]

- 380 Mulțumindu-ți de iznoavă³³⁰ pentru facerea de bine,
Eu de tron m-apropii iarăși, închinându-mă la tine,
Ceea ce-ai făcut acum este foarte înțelept:
Zică-se orice s-ar zice, aspru³³¹ poate, dar ești drept.

[BRAN]

Drept ca gînjul.

[IRIMIE]

Și ca tufa.

[BRAN]

Drept, ca cirja de la moșu ...

Judecata din poveste cum o dă-mpăratul roșu ...

[LĂPUȘNEANU]

- 385 Tu, femeie, mulțumită ești de-a noastră³³² judecată?... 243r

[BOGDANA]

Doamne, văz c-ai făcut totul ce se poate de-astădată:
Nu mai poți să-mi dai bărbatul, mi-ai dat cinstea cea furată³³³,
Mi-ai dat, ca să-mi cresc copiii, o avere însemnată³³⁴...
Și de judec toate cele îți e mare bunătatea ...

[LĂPUȘNEANU]

- 390 Mulțumiți de rău de bine sînteți ... voi! Dară dreptatea?
Dar acesta ce-n sicriu-i e întins rece și mort
Acestuia nici o grijă eu în lume să nu-i port?...
O, aveți cuvînt cu toții ... asta-i legea omeniei,
Morții se cuvin cu [morții], viii se cuvin cu viii³³⁵.
395 Cum? pe-acesta-l mină moartea pe o mare fără țărni,
Sufletu-i cuprins de moarte³³⁶, trupul lui mincat de viermi,

Și viteazu-acesta mindru ... să nu-l știe nime, nime

Cit³³⁷ amarul lui de suflet au avut o adîncime.

Pentru-acesta nu-i dreptate, nu-i în toată lumea nime 244r

Ca mizeria-i întreagă să o simtă-n adîncime.

Tineri, alergați la jocuri și petreceți cum vă place,

- 400 Ce vă pasă de mormintul unde el în umbră zace?

Ce vă pasă cumcă nunta se-nvrtește pe-un mormint ...

Mortul nu are dreptate, acel viu are cuvînt³³⁸.

A purta livreaa morții e un trist și rece port,

Niciodată n-ai dreptate, niciodată cînd ești mort.

2282

Vesellie! Vesellie! Oameni tineri și cărunți, 125v

Zilele domniei mele ați văzut astfel de nunți.

Să trăiască Lăpușneanu. zic eu singur, să trăiască, ziceți voi,

Să domnească ani o sută, mare, mindru printre noi!

330. inițial Doamne, mulțumesc ș-acuma 331. deasupra lui crud ești șters 332. inițial mulțumită ești de-a mea judecată 333. inițial cinstea înapoi 334. inițial avuție însemnată 335. aceste prime 5 versuri din replică inițial

Mulțumiți de rău, de bine amîndoi ... Dară dreptatea

Dar acesta ce-n sicriu-i e întins <senin și mort>? senin și rece

Cui-i pasă de acesta, pentru el totul se trece,

Oare-acestui nici o grijă eu în lume să nu-i port ...

O, aveți cuvînt cu toții ... asta-i legea vecinicieii,

Morții doar petrec cu morții, viii petreacă [cu viii]

336. inițial Sufletul lui dus în furtună 337. după Că amar șters 338. inițial numai viii apoi doar cel viu are cuvînt

241r

- 405 Veselie, veselie, oameni tineri și cărunți,
Zilele domniei mele ați văzut astfel de nunți.
Să trăiască Lăpușneanu, zic eu singur, ziceți voi,
Să domnească ani o sută cu dreptate peste noi!
Dar, nuntași, o-mpărăteasă mi-a trimis la nuntă sol,

245r

- 410 A cărei împărăție n-are margini și ocol³³⁹,
Voind să serbez o nuntă cum n-a fost în lume una
Căci călău-i nunul mare, iară moartea este nuna.
Ia-l ... nu cred să fie-n lume vre o fiar-atit de mare
Ca să-ntreacă-a vinei sale [—/—] defăimare ...

[VISTIERUL]

- 415 O, degeaba [—] ura [—/—/—]—n piept,
Crud ești da, o Lăpușnene, dar în suflet tu ești drept ...

[BOGDANA]

Mi-ai dat cinstea mea furată ... și acum îmi dai viață ...

BRAN

Este aspru ca furtuna ... judecata-i e măreață ...
(căt-re Irimie)

- De se-ntimplă-n astă țară vre o mare fărdelege
420 Cine poate fi de vină ... Lăpușneanu, se-nțelege.

TEXTE AFERENTE

1

[PLAN]

2254

301r

Din Alecsandru Lăpușneanu s-ar putea face un Makbeth românesc cu întrebuintarea, mai ales în ultimul act, a novelei lui Negruzzi.

ACTELE 1, 2, 3, Uzurparea tronului. Luarea în căsătorie a Rocsandei. Tăierea boierilor³⁴⁰.

Act IV *Scena ult[imă]* Alecsandru se roagă să-l călugărească și apoi moare.

- Act V 1. Călugărul³⁴¹ său un inamic — monolog. A căzut. Espunere.
2. Scularea lui și anunțarea că e călugăr.
3. Furia³⁴² și declararea că e domn. Momentul în care vrea să omoare pe D[oa]na și copilul.
4. Mitropolitul o consilie să puie venin. Ea toarnă tremurînd pe cînd unul ține pumnalul asupra ei.
5. Bea, simte moartea viind. Doamna-n spaimă.
6. Cînd moare boierii-l țin în sus ca să-i privească murind. Clopotul

sună ***.

339. ullaimele două versuri inițial

Dar la nunta-ți, vistiere, a venit un mare sol
De la mare-mpărăteasă, țara ei n-are ocol
Și nici margini ~

340. frază scrisă ullerlor pe marginea din stînga, de-a lungul conținutului actului V 341. deasupra lui Mitropolitul șters
342. după Scu[larea] șters; repetat din inadvertență punctul 2

[RÎSUL MUȘATINILOR]

2256

[LĂPUȘNEANU]

Rîdea? Cum?...

131

[UN BOIER]

Cum se rîde.

[LĂPUȘNEANU]

Te-ntreb *cum*?

[BOIERUL]

Ca oricine,

Numai și-*nchidea* ochii...

[LĂPUȘNEANU]

— Și-*nchidea* ochii? Bine.

[BOIERUL]

Rîsul acel cu ochii închiși e vechi ca și Moldova,
E-omorîtorul supăr³⁴³ al neamului Mușatin.

5 Vai ție, Lăpușnene ...

Nu-*n* planu-*i*, nu-*n* iubirea-*i*, nu-*n* ura ei, nimica,
Nu-*n* pat și³⁴⁴ nu pe tronu-*ți*, nu-*n* casă, nu-*n* pădure,
În acel ris cu ochii închiși îți este moartea ...

130

O, il cunosc de mult eu acel ris fin și dulce,

10 Astfel rise-Alexandru cînd a ucis pe Hroet,

Astfel și Ștefan Vodă cînd omorîa boierii,

Astfel și Petru Rareș cînd omorî pe Brateș,

Astfel [și] Bogdan³⁴⁵ [arse] cetățile Lehie,

Astfel Ștefan cel Tânăr pe Arbore ucise.

15 E risul vechi³⁴⁶ și groaznic al neamului Mușatin.

3

[LĂPUȘNEANU PRIBEAG]

2260

au apus a mea lum[ină]

254r

Cînd udau a mele lacrimi pine neagră și străină

și din nou simțeam durerea,

Urmăream * cu ochii-*n* lacrimi zborul paserilor mării,5 Întrebam³⁴⁷ pe rîdunele * ce vin de-ntunecă [zarea]:

„Ați [văzut] pe-a voastră cale, paseri albe, și Moldova?”

2276

Și-*mi* venea, suind alene, și-*mi* suna pe vîntul sării

218r

Zborul stolului de paseri, glasul valurilor mării.

2260

Să ating cu fruntea numa grînda porții din Suceavă.

255r

★

343. inițial E supărul cel strașnic 344. supraintercalat 345. după cînd șters 346. după groa[znicul] șters 347. după Sau priveam * șters

3r

Și, pe cînd urmam pe mare a singurătății cale,
Parcă auzeam vuindu-mi zvonul clopotelor tale.

★

232r

Unde razele-și revarsă, de la creștet la picioare,
Candela neadormită, de mormînt luminătoare.

[REPLICI RĂZLEȚE]

1

232r

Om nu mare la făptură, dar voinic nevoie mare ³⁴⁸.

2

105r

Dacă inima-i virtuoasă ³⁴⁹, fie zidul cit de slab,
Căci în inimi e cetatea, bade 'Grue Basarab.

3

230r

Între mini împlătoșate răzîmînd a sale tîmple:
„De-om muri — întreabă jalnic — oare ce-o să se întîmple?”

232r

— De-om muri, atîta rău.
Iară platoșele noastre sînt mincate de rugină.